

ЧЕТВРТА ГЛАВА

4. ЈАВНЕ ЧЕСМЕ БЕОГРАДА

„Под чесмом се подразумева зидни извор, појилиште, док фонтана означава скулптуру моделирану од воде – апстрактни водени мобил“¹⁵⁹.

За живот града је неопходна вода, јер је она неопходна за сам живот. Свуда на свету насељена места су имала централне чесме, обично на природним изворима, јер је једном домаћинству било тешко и скупо пронаћи водени ток у земљи и ископати довољно дубок бунар. Вода се поштовала, о чесмама се бринуло. Вода је била култ, а чесма – спас. Турци Османлије су се клели да за човека нема већег севапа него да подигне чесму, а после тога ћуприју. „Нису Турци Србима оставили у аманет јавне чесме: Цар Душан Силни је у Хиландару подигао спомен-чесму са својим знаком, вероватно кад се склонио у манастир од куге која је беснела на Балкану 1347-1348. године. Испред манастира Трноша у Тршићу и данас се налази чесма коју су према легенди саградили Југ Богдан и девет Југовића пред полазак на Косово“¹⁶⁰.

Народ је од давнина веровао у постојање земаљске и небеске воде. Водењаци, виле водарице, хришћански заштитници вода и исцелитељских извора, показатељ су веровања у чудесну моћ воде. Култ воде у животу и митологији народа са ових простора имао је посебан значај. Чесме су често биле и спомен-чесме да би се онај ко сврати на њу помолио за душе оних чија су имена била исписана (уклесана) на споменику. Вода је представљала место на коме су се људи одмарали и крепили, уз молитву тражили лека својим тегобама, а млади уз весеље проводили празнике и светковине. У Римском царству није постојала варош без бар једног јавног купатила, као ни без водовода.

Београд је град са биографијом. У њему је вазда било заједничких чесми. У првој половини XIX века ханови у Београду су били центри друштвеног живота. Ту су трговци дочекивали пошту, или робу коју су им доносиле кириције из далеких места, уговарали су се послови и размењивале вести. Сви ханови су личили један на други: пространо двориште, **чесма** и поред ње камени валов, где се поји стока.¹⁶¹

¹⁵⁹Буњац, В. (1993), Чесме и фонтане-150 милиона година Београда, НИП, „Туристичка штампа“, Београд

¹⁶⁰ каже етнолог Драгомир Антонић

¹⁶¹ двориште је опкољавала са свих страна једносратна или двосратна зграда, у којој се налазила механа, где се точило пиће и пекла кафа. На горњем спрату су биле собе за путнике. Сав намештај чинила је једна прострта асура и ибрик иза врата. Највише ханова било је на Калемегдану поред мезулане¹⁶¹, где је

Пре изградње водовода у Београду, важну улогу у снабдевању водом имале су сакације¹⁶² - водоноше. У сакама и бурадима су разносили воду по београдским кућама. Вода из Саве и Дунава се користила за прање и заливање, а плаћана је дупло јефтиније од воде са извора и чесама, која се употребљавала за домаћинства. Најскупља је била вода из Топчидерске чесме. На седници општинског одбора маја 1883. године, којом је председавао Живко Карабиберовић, одборници су тражили да сакације обавезно плаћају порез, да се састави њихов списак и да се посебно обележе саке које носе пијаћу, а посебно оне за техничку воду.

Крајем XIX века сви Београђани су о празнику ишли код чесме у Сарајевској улици где је била кафана "Златни паун". Носили су ћилимче и мезе и пили чувену воду. Само 20 чесми турског водовода и већи број сакација снабдевале су Београд водом до 1892. године. Тадашње београдске *Новине су израчунале да је свих 20 чесми давало укупно три литра воде у секунди, свега пет и по литара дневно на једног становника.*

Почетком двадесетих година прошлог века, Београд је имао водовод дуг 100 км. Лист "Правда" браће Сокић израчунао је да престоница има 250.000 становника, те је "на сваку душу долазило" око 120 литара воде дневно.

државна пошта мењала преморене коње. Каравани са камилама нису одседали у хановима већ су камиле само уносили товар у варош па су одвођене у Савамалу и ноћивале у пољу крај Савамалске баре.

Последњи караван камила дошао је у Београд 1854. године и донео је из Сереза дуван у балама Анастасу Христову, трговцу.

¹⁶² Сакације (снабдевачи водом) су били људи који су разносили воду у градовима и варошицама Србије пре него што су у њима изграђени водоводи .

Слика 67 Сакације у Београду

Извор: архива ЈКП БВК

У Србији су јавне чесме подизали везири и Турци од угледа, али и Обреновићи, Карађорђевићи, српски трговци и занатлије. У Босни су такозване хаир чесме¹⁶³ углавном, подизали муслимани и у Сарајеву је сачувано 40 чесама од 159 колико је остало после Турака. На њима се налазила плочица на којој је писало коме се подиже хаир и ко га подиже, да би се путник намерник освежио, присетио умрлог и помолио се за њега, а опет све то, да би умрли, као и живи, зарадио севап¹⁶⁴. Јавне чесме су обично подизали испред џамија и служиле су потребама околних кућа и пролазника. Већ 1925. године грађани српске престонице нису зависили само од јавних чесама. Јануара 1925. године пописано је 8.000 "водоводних претплатника", а рачунало се да на сваких пет становника долази једна чесма..

Благодарећи својим рекама, потоцима и изворима, Београд никада није оскудевао водом. Чесме, извори и обале река су симбол Београда, а у прошлости су била важна места окупљања Београђана. Седам чесама подигнуто је на изворима.¹⁶⁵ Прве јавне чесме изграђиване су на траси Римског водовода у, а од XV века неке од њих представљају вајарска дела, као што је Везирова чесма на Калемгедану. Чесме су подизане и на потезу Булбудерског водовода, који је ишао упоредо са Булбудерским потоком а протезао се од данашње Градске болнице до Калемегдана. На овој локацији у XIX веку било је укупно 18

¹⁶³ задужбине

¹⁶⁴ севап-свако добро дело

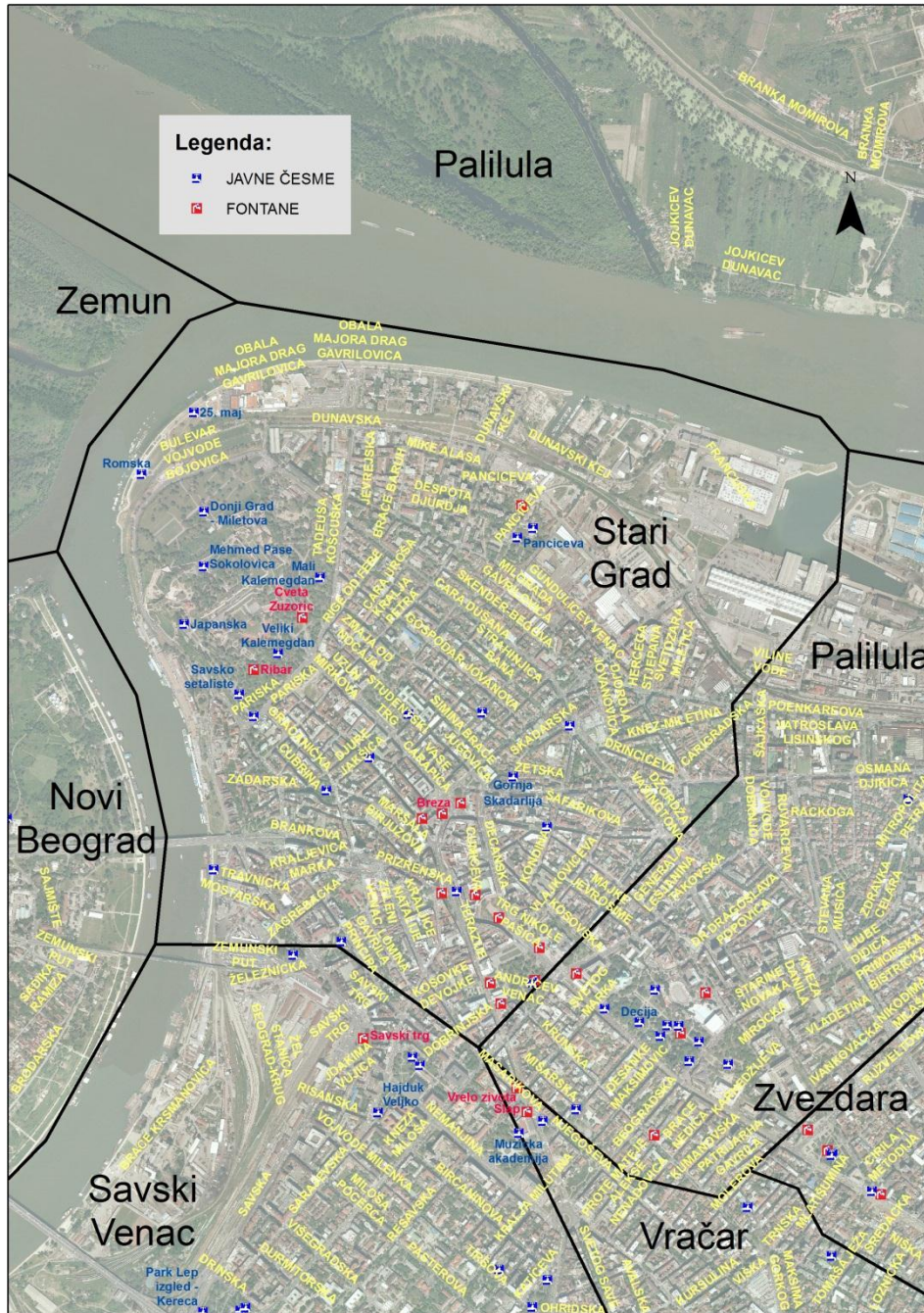
¹⁶⁵ Милош Капетановић, књижевник из Грабовице, каже да су мудри старци из Шумадије остављали у аманет млађима да чувају изворе јер ће, како су говорили, доћи време када ће вода бити важнија и од хране

чесама, од којих се издвајају најпознатије: Скадарска, Сака и Чукур и Делијска која спада међу најстарије чесме Београда.

Данас се чесме у Београду разврставају у неколико група:

1. Чесме које се напајају из система јавног водовода;
2. Јавне чесме са природним извориштем;
3. Остале чесме;
4. Заборављене чесме

4.1. Јавне чесме које се напајају из система ЈКП БВК

Слика 68 Мапа ГИС јавних чесама и фонтана ГО Стари град

Извор: архива ЈКП БВК

4.1.1. Градска општина Стари град

4.1.1.1. Чесма "Лавић"

Налази се у Париској улици бб, преко пута Француске амбасаде. Чесма је смештена испод необарокног степеништа које води на калемегдански плато, односно Савско шеталиште, са кога се пружа величанствен поглед на ушће и београдске реке Саву и Дунав. Степениште са чесмом изграђено је почетком XX века од тесаног рипањског камена зелене боје, План за уређење Малог Калемегдана је урадила Јелисавета Начић прва жена архитекта у Србији (Београд, 31. 12. 1878 - Дубровник, 6. 6. 1955).¹⁶⁶ Чесма "Лавић" под заштитом је државе као споменик културе.

Слика 69 Чесма „Лавић“ на Великом Калемегдану

Извор: архива ЈКП БВК

Слика 70 Чесма „Лавић“

Извор: архива ЈКП БВК

¹⁶⁶ Прва настава архитектуре у Србији почиње на Лицеју 1841. године, и то предметом Грађанска архитектура. Пет година касније, биће основана и прва Инжењерска школа у Србији, која је била у рангу факултета и која ће врло брзо престати са радом. Лицеј ће, међутим, 1863. године постати Технички факултет, иако интересовање студената неће нарочито порастати. За првих пет година дипломираће, свега осамнаест студената. Коначно, 1896. године, Београд ће добити и Архитектонски одсек на Техничком факултету, а почетком XX века и прве архитекте школоване у Србији. Једна од њих биће и прва жена архитекта- **Јелисавета Начић**.

Слика 71 Некадашњи изглед чесме „Лавић“, на почетку XX века

Извор: стара разгледница са почетка двадесетог века.

4.1.1.2. Чесма на Савском шеталишту на Калемегдану

Налази се у Париској улици бб, на Калемегдану, на Савском шеталишту.

Слика 72 Чесма на Савском шеталишту на Калемегдану

Извор: архива ЈКП БВК

4.1.1.3. Чесма "Велики Калемегдан"

Налази се на Калемегдану, Доњи град бб. Аутор архитектонског решења је дипл. инж. арх. Вана Зрнић. Аутор вајарских детаља, луле у бронзи је вајар Коља Милуновић.

Слика 73 Чесма на Великом Калемегдану

Извор: архива ЈКП БВК

4.1.1.4. Чесма „Мали Калемегдан“

Налази се у улици Цинцара Јанка бб. Аутор је академски вајар Коља Милуновић.

Слика 74 Чесма на Малом Калемегдану

Извор: архива ЈКП БВК

4.1.1.5. Чесма у Пионирском парку

Налази се у Пионирском парку, у Булевару краља Александра. Чесму су изградили радници хотела "Ексцелзиор" у част VI конгреса Комунистичке партије Југославије, као поклон београдским пионирима. Саграђена је од камена у коме су уграђене четири месингане кућне славине, испод којих се налази бетонско корито. Подигнута је 1952.

Слика 75 Чесма у Пионирском парку

Извор: архива ЈКП БВК

4.1.1.6. Чесма код ГСП-а, Панчићева чесма-Налази се у Панчићевој улици број 2

Слика 76 Панчићева чесма

Извор: архива ЈКП БВК

4.1.1.7. Чесма у Академском парку, Налази се на Студентском тргу бб.

Слика 77 Чесма у Академском парку

Извор: архива ЈКП БВК

4.1.1.8. Чесма у парку Пролеће - “Банатска чесма”, налази се у парку на Топличиним венцу број 15. Подигнута је 1989. године као поклон граду Београду од општина Баната а поводом IX Самита несврстаних земаља 1989. године.¹⁶⁷

Слика 78. Банатска чесма

Извор: архива ЈКП БВК

¹⁶⁷ Аутор је скулптор, архитекта и сликар Милорад Миша Бербаков.

4.1.1.9. Чукур чесма

Чесме имају изузетну улогу у историји Београда као локације на којима се народ окупљао. „Чукур чесма“ је споменик (скулптуру од бронзе на мермерном постаменту) дело скулптора Симеона Роксандића, (реалистички правац у српској уметности) која је подигнута 1931. године близу раскрсћа улица Добрачине и Г. Јевремове. Символизује догађај код Чукур чесме, који је преточен у легенду¹⁶⁸.

Маја месеца 2010. године украдена је бронзана скулптура дечака са крчагом. Пронашли су је на отпаду неколико дана касније, у изузетно лошем стању.

Слика 79 Чукур чесма

Слика 80 Уље на платну-Чукур чесма¹⁶⁹

Извор: архива ЈКП БВК

Извор: http://www.arte.rs/en/umetnici/kirilo_kutlik-4051/opus/dogadjaj_na_cukur_cesmi-11100/

¹⁶⁸ Дечака Саву Петковића је на Чукур чесми убио 15. јуна 1862. турски војник-низам, јер је овај протествовао што му је Турчин склонио крчаг са чесме. У нашем народу се говори да је овај немио догађај извао последњи турско - српски рат и коначно ослобађење Србије и Београда од Турака. За обележавање места и чување успомене на убиство дечака код Чукур чесме заслужан је био познати дуваница Ванђел Тома, један од ондашњих Београђана који је завештао тестаментом одређену своту новца за изградњу споменика.

¹⁶⁹ Кирил Кутлик, уље на платну (словачки сликар, заступник историзма у уметности сликања).

Слика 81 Чукур чесма без бисте дечака која је украдена

Извор: <http://www.kurir.rs/komentari/ukradena-bista-decaka-sa-cukur-cesme-clanak-34559>

4.1.1.10. Милетова чесма¹⁷⁰.

Налази се код капије Принца Еугена Савојског, у доњем делу Калемегдана. Аутор вајарских детаља у бронзи је академски вајар Коља Милуновић. Чесма је подигнута 1991. године.

Слика 82 Милетова чесма

Извор: архива ЈКП БВК

4.1.1.11. Чесма (БК) 25. Мај на шеталишту испред Небојшине куле

Налази се у Булевару Војводе Бојовића, у правцу Спортског центра „25. Мај“ (СРЦ “Милан Гале Мушкатиновић”) на шеталишту испред Небојшине куле.

¹⁷⁰ аутор је архитекта Вана Зрнић

Слика 83 Чесма „25. Мај“ на шеталишту испред Небојшине куле
Извор: архива ЈКП БВК

4.1.1.12. Ромска чесма-Етничка чесма

Налази се код Спортско рекреационог центра “Милан Гале Мушкатиновић” поред шеталишта. Подигнута је у мају 1999. године, тачније на Ђурђевдан, 6. маја. Неколико пута је девастирана и изнова обнављана¹⁷¹. На спомен плочи која се налази непосредно поред чесме записано је: *„Ову спомен плочу поставише и дрво запис посадише у знак једнакости свих етничких група Рома Београда, Председништва удружења, а уз помоћ Скупштине града Београда, Беобанке и Вунарског комбината Београд, у завет генерацијама које долазе, да се на овом месту окупљају, да у миру и љубави живе са свима у слози и да родну грудну чувају као зеницу ока свог“.* (Београд, 6.5.1999.).

Слика 84 Ромска чесма на Дорћолу
Извор: архива ЈКП БВК

¹⁷¹ Подигнута је на иницијативу Удружења свих етничких група Рома Београда

4.1.1.13. Радио чесма¹⁷².

Налази се у Македонској улици, број 35, на платоу испред "Радио-Београда" и новинске куће "Политика". Два бела голуба од мермера израдили су београдски вајари Веселко Зорић и Анте Мариновић. Голубови су поклон граду Београду. Подигнута је 1990. године.

Идеја за подизање Радио чесме подржана је на свечаној седници Скупштине града 16. децембра 1981. године, а отварање чесме било је заказано за 6. април 1982. године. Завод за заштиту споменика града Београда, није дозволило подизање чесме, јер се у близини налазио споменик који је подигнут у знак сећања на народног хероја Мошу Пијаде. Сама идеја настала је из потребе да се изгради чесма која ће обележити XX век, као што је Везирова чесма на Калемегдану обележила XVI век, а Милошева чесма XIX век. Радио чесма требала је да представља место окупљања, где би Београђани могли да се информишу о свим дешавањима у граду, уз пријатну музику која би "извирала" из чесме. Идеја је била да чесма осликава период XX века, уз сва техничко-музичка унапређења настала у том периоду. Замишљено је да се у кубус чесме постави озвучење, преко кога би се емитовале вести, преноси утакмица, важна саопштења. Плато на коме би била постављена чесма, представљао би битно место окупљања, дружења и информисања Београђана. Остварење ове идеје било је поверено вајару Небојши Митрићу, а урбанистичко решење архитекти Михајлу Митровићу. Уместо Митрићеве Радио чесме, на истом новинарском тргу, осам година касније представљена је чесма "Два бела голуба", дело архитекте Жунковића. Новчана средства за подизање чесме сакупљена су од предузећа "Радио Београда", "Политике", "Борбе" и других новинских кућа. Највише је целокупном пројекту допринело грађевинско предузеће "Комграп." Металне конструкције бесплатно је израдило предузеће "Процес продукт инжењеринг"

¹⁷² аутор је архитекта Зоран Жунковић

Слика. 85 Радио чесма

Извор: архива ЈКП БВК

4.1.1.14. Зидна чесма Касина - „Минђуша“ (једина зидна чесма у граду)

Налази се на улазу у Безистан са леве стране од Теразија, на згради „Касине“. Постављена је у јуну 1985. године. Чесма Касина познатија је по називу Минђуша.“ То је зидна чесма, на којој се налази грб града са тврђавом и шајком на Дунаву. Чесма је постављена са идејом да представља типичну београдску чесму, која би заменила неизграђену Радио чесму. Она је била јефтиније, практичније и економски исплативије решење за град од Радио чесме. Свечаност отварања чесме обављена је 28. јуна 1985.године, уз присуство великог броја Београђана.

Слика 86 Зидна чесма „Минђуша“

Извор: архива ЈКП БВК

4.1.1.15. Делијска чесма¹⁷³

Налази се у Кнез Михаиловој улици, поред зграде Српске академије наука и уметности и Института Сервантес. Делијска чесма помиње се још у XVII веку. То је била чесма потпуно другачијег изгледа у односу на данашњу. Била је са теразијама и постављеном калдрмом око себе. Тадашњу чесму подигао је Ахмед Паша Ћуприлић. Када је саграђен Делијски конак (грађен је између 1717-1739 године), чесма је измештена у близини конака, по коме је и добила назив Делијска чесма. Делијска чесма називана је и Јунаковац чесма, јунаци су појили своје коње на њој.

Прву чесму са данашњим изгледом подигао је кнез Александар Карађорђевић 1843. године, а срушена је 16. фебруара 1889. године, када је уместо ње подигнута друга Делијска чесма. Та је такође срушена 1913. године, када је грађена зграда Српске академије наука. Када је вршена реконструкција улице Кнеза Михаила, 1987. године, подигнута је трећа Делијска чесма и она је реплика чесме из периода кнеза Александра Карађорђевића. Једна је од најстаријих чесама Београда.

Слика 87. Делијска чесма

Извор: архива ЈКП БВК

¹⁷³ аутор је архитекта Александар Дероко.

4.1.1.16. Чесма горња Скадарлија

Налази се на углу Скадарске и Зетске улице.¹⁷⁴ Подигнута је 1966. године. Назива се још и Скадарлијска чесма. Некада је воду са ове чесме користила и Бајлонијева пивара. Зидана је од камена и цигле са бронзаним скулптурама (три маскерона), из којих тече вода.¹⁷⁵ Некада је на овом месту пре ове чесме, у Скадарлији постојала чесма из периода под Турцима. Бележећи у прошлости, Бранислав Нушић је 1929. године записао да је под сводом аквадукта, који се налазио преко Скадарске улице, била мала чесма са једном лулом.¹⁷⁶ Ова данашња скадарлијска чесма подигнута је у време обнављања многих објеката у Скадарској улици. Испред ње се сваке године обележава сезона Скадарлије подизањем заставе са њеним препознатљивим ознакама (жирадо шешир, каранфил и штап).

Слика 88 Чесма Горња Скадарлија

Извор: архива ЈКП БВК

4.1.1.17. Себиљ чесма-доња Скадарлија

Налази се у Душановој улици у доњем делу Скадарлије.¹⁷⁷ Подигнута је 1989. године. Реплика је Себиљ чесме у срцу Башчаршије, један од најпознатијих симбола Сарајева коју је Сарајево поклонило Београду 1989. године у знак пријатељства, а поводом Самита несврстаних 1989. године и она је постала симбол споне два града. По османској традицији, Себиљ, или јавна чесма, подизана је на трговима или раскрсницама путева. У

¹⁷⁴ аутор је вајарка Милица Рибникар.

¹⁷⁵ ову фонтану је пројектовао арх. Угљеша Богуновић.

¹⁷⁶ славином

¹⁷⁷ аутор је архитекта Александар Витек.

Сарајеву постоји Себиљ чесма која је посебног облика, на којој би себиљџија тасом захватао воду са чесме и бесплатно утољавао жеђ. Себиљ чесма постоји и у Истанбулу код Синанове џамије. Копије Себиљ чесме су од Сарајева добили и Рим и Загреб.

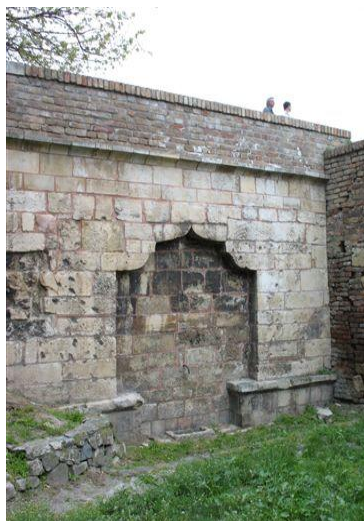

Слика 89 Себиљ чесма

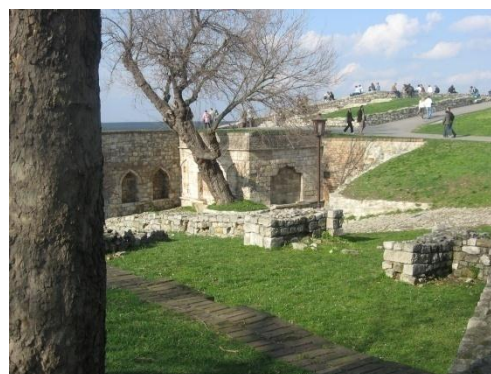
Извор: архива ЈКП БВК

4.1.1.18. Чесма Мехмед Паше Соколовића (Везирова чесма)

Налази се на Калемегдану. Смештена је у рову поред северозападног бедема. Чесма је дар Београду од великог везира Мехмед Паше Соколовића (1505-1579). Подигнута је у другој половини XVI века.

Слика 90 Чесма Мехмед Паше Соколовића

Слика 91 Везирова чесма¹⁷⁸

Извор: архива ЈКП БВК

Извор: архива ЈКП БВК

¹⁷⁸ Везирова или Чесма Мехмед Паше Соколовића

Чесма има правоугаону основу и димензија је 7,50 x 6,30м. Претпоставља се да је првобитно била висока око 4,5м. Чесма је била декорисана и имала је луле за истицање воде. Занимљив детаљ је корито, које је направљено од камених плоча спојених гвозденим спојницама, које је до дан данас очувано у целости.

Интересантно је напоменути да је Београд за време турске управе поседовао водоводну мрежу. Један крак водовода напајао је водом Горњи град. Чесма је тада служила и за напајање водом џамије султана Сулејмана, која се налазила у близини.

Евлија Челебија¹⁷⁹ напомиње и другу годину (1597/1598) и натпис *„Дођи мој Боже ако желиш да на овом свету пијеш с рајског извора.“* Пошто се налазила у близини џамије султана Сулејмана, претпоставља се да је могла да служи и за обредно умивање. Не зна се која година је тачна, али постоји сличност и са две цариградске чесме, подигнуте као задужбине Мехмед Паше Соколовића. У каснијим списима, чесма се спомиње и као „чесма у коју је доведена вода кроз цеви из даљине од једног сата“.

Спољни изглед чесме на тврђави претрпео је у прошлости доста измена, а сама чесма није више у функцији. У првој половини XVIII века Аустријанци су извршили реконструкцију Београдске тврђаве, па је чесма делимично била затрпана. У плановима с краја XVIII века назначена је као „покварена водоводна цистерна“ и фонтана, док се у XIX веку наводи као резервоар и ледница. Чесма је откопана тек 1938. године, па је у целини очувано корито од камених плоча спојених гвозденим спојницама.

4.1.1.19. Јапанска чесма на Калемегдану у алеји великана

Налази се у средишту београдске тврђаве, на крају великог шеталишта на Калемегдану у алеји великана.¹⁸⁰ Подигнута је у августу 2010. године,¹⁸¹ а свечано пуштена у рад 16. септембра 2010. године.

¹⁷⁹ путописац

¹⁸⁰ чесма је изливена у ливници Зорана Кузмановића у Смедереву

¹⁸¹ Аутор је вајар Бојан Митровић.

Слика 92 Јапанска чесма на Калемегдану

Извор: архива ЈКП БВК

Ова чесма подигнута је у знак захвалности народу Јапана, за помоћ коју је ова држава пружила Србији и граду Београду. Иницијативу за изградњу симбола пријатељства два народа, покренуо је дневни лист "Блиц" јула месеца 2008. године, а град је расписао конкурс за идејно решење. Целокупан пројекат финансирани су ГСП "Београд" и ЈКП БВК.¹⁸²

Слика 93 Плоча са Јапанске чесме

Извор: архива ЈКП БВК

Слика 94 Чесма „Црвени петао“

Извор: архива ЈКП БВК

¹⁸² Донације Јапана Београдском водоводу, допринеле су унапређењу управљања београдским водоводним системом, повећању енергетске ефикасности и аутоматизације рада, као и набављању савремене лабораторијске опреме за испитивање и анализу квалитета воде за пиће. Захваљујући помоћи јапанске владе, омогућена је реконструкција бројних водоводних црпних станица. У знак захвалности и искреног пријатељства између два народа, Београдски водовод је са посебном пажњом и одговорношћу прихватио улогу једног од инвеститора пројекта изградње и постављања Јапанске чесме.

Слика 95 Јапанска чесма на Калемегдану

Извор: архива ЈКП БВК

4.1.1.20. Чесма код Црвеног петла

На уређеном платоу, новоформираном пешачком тргу код Црвеног петла, доскорашњој саобраћајној раскрсници, она је од блиставо белог мермера, осмоугаоног облика и са изливима воде на четири стране. На врху чесме је постављена скулптура петла од црвеног гранита. Бела чесма је уоквирена посађеним стаблима црвеног јавора и представља нови препознатљив мотив овог дела београдске централне зоне. Вода стално тече и даје нови звук овом делу београдске пешачке зоне. Вода, зеленило и клупе око ове чесме оплемениће градски простор намењен свим грађанима и посетиоцима Београда. Радове је извело ЈКП БВК са подизвођачима.¹⁸³

4.1.2. Градска општина Палилула

4.1.2.1. Чесма "Жена птица"-У Ташмајдански парк, Булевар Краља Александра б.б. налази се и фонтана, бронзана скулптура „Жена птица”.¹⁸⁴ Овај парк је био у функцији за изложбе скулптура на отвореном простору после којих су многе тамо и остале.

Слика 96 Чесма „Жена птица“

Извор: архива ЈКП БВК

¹⁸³ аутор пројекта чесме је архитекта Бранислав Јовин, а скулптуре петла Небојша Савовић

¹⁸⁴ вајара Саве Сандића

4.1.2.2. Чесма иза Метропола. Налази се у малом Ташмајданском парку у Карнегијевој улици број 1, иза хотела „Метропол“

Слика 97 Чесма иза Метропола

Извор: архива ЈКП БВ

4.1.2.3. Чесме у Ташмајданском парку (пет чесама): Налази се на улазу у Ташмајдански парк из Београдске улице

Слика 98 Чесма I

Извор: архива ЈКП БВК

Слика 99 Чесма II код Сеизмолошког завода

Извор: архива ЈКП БВК

Слика 100 Некадашњи изглед чесме

Извор: архива ЈКП БВК

Некадашња чесма била је од белог камена са једном млазницом, налик на градске чесме у Софији. Налазила се на стази која води према Сеизмолошком заводу.

Слика 101 Чесма III налази се иза ресторана „Мадера“ са леве стране

Извор: архива ЈКП БВК

Слика102 Чесма IV налази се иза ресторана „Мадера“ са десне стране.

Извор: архива ЈКП БВК

Слика 103 Чесма V налази се испред платоа старе некадашње а сада затрпане фонтане

Извор: архива ЈКП БВК

4.1.2.4 .Чесма у улици Мије Ковачевића

Налази се у улици Мије Ковачевића бр. 5, иза Војног географског института (ВГИ), у парку испред споредног улаза у ВГИ.

Слика 104 Чесма у Мије Ковачевића

Извор: архива ЈКП БВК

4.1.2.5. Чесма у улици Османа Ђикића, (спомен чесма), налази се у улици Османа Ђикића у малом парку. Чесма има постављене три славине. На овој спомен чесми је записано: *Удружење ратника војних инвалида општине Палилула. Јунацима са Палилуле палим у одбрани српског народа у ратовима од 17. 8. 90. Спомен чесму подиже општина Палилула Добротвори, лета Господњег 2004.*

Слика 105 Чесма у улици Османа Ђикића

Извор: архива ЈКП БВК

4.1.2.6. Чесма у улици Милице Јанковић, налази се у улици Милице Јанковић бр. 3, на Карабурми. Београдски водовод је реконструисао ову чесму са две славине 1999. године.

Слика 106 Чесма у Милице Јанковић на Карабурми

Извор: архива ЈКП БВК

4.1.2.7. Чесма у Цвијићевој улици

Слика 107 Реновирана чесма са три точеће славине у парку у Цвијићевој улици

Извор: архива ЈКП БВК

4.1.3. Градска општина Врачар

4.1.3.1. Чесма у Карађорђевом парку, налази се у Карађорђевом парку у Небојшиној улици бб.(преко пута Ветеринарског факултета).

Слика 108 Чесма у Карађорђевом парку

Извор: архива ЈКП БВК

4.1.3.2. Чесма у Чубурском парку, налази се у Чубурском парку „Кикевац“ у улици Орловића Павла бб. Скупштина општине Врачар је на Ускрс 2000. године својим Чубурцима поклонила ову јавну чесму у чубурском парку „Кикевац“

Слика 109 Чесма у Чубурском парку „Кикевац“

Извор: архива ЈКП БВК

4.1.3.3. Чесма у Неимарском парку, налази се у Неимарском парку у улици Ђорђа Вајферта број 62. (поред Основне школе “Светозар Марковић”).

Слика 110 Чесма у Неимарском парку

Извор: архива ЈКП БВК

4.1.3.4. Чесме на Светосавском платоу (три чесме), налазе се на Светосавском платоу, код храма Светог Саве.

Слика 111 Чесма I На Светосавском платоу поред мале Светосавске цркве (са десне стране)

Извор: архива ЈКП БВК

Слика 112 Чесма II на Светосавском платоу иза споменика Светом Сави (улаз на плато из Крушедолске и Катанићеве улице)

Извор: архива ЈКП БВК

Слика 113 Чесма III на Светосавском платоу (иза споменика Вожду Карађорђу)

Извор: архива ЈКП БВК

4.1.3.5. Чесма у парку у Хаџи Рувимовој улици. Београдски водовод обновио је чесму 2010.године.

Слика 114 Чесма у Хаџи Рувимовој

Извор: архива ЈКП БВК

4.1.3.6. Чесма у улици Коче Капетана.¹⁸⁵ Налази се код броја 51 на углу са Кичевском улицом. Чесма је обновљена 2010. године.

Слика 115. Чесма у Коче Капетана

Извор: архива ЈКП БВК

¹⁸⁵ пројекат је водио проф. Зоран Ђајић са Рударско-геолошког факултета

4.1.3.7. Чесма на углу Мишарске улице и Светозара Марковића

Налази се у Улици Светозара Марковића бр. 36, на углу са Мишарском улицом. Београдски водовод је ову чесму примио на одржавање 2010. године. На полеђини чесме је записано: „Донација граду Београду ГП Инвестградња- Борча“.

Слика 116 Чесма на углу Мишарске и улице Светозара Марковића¹⁸⁶

Извор: архива ЈКП БВК

4.1.3.8. Чесма у Милешевској улици

Налази се у Милешевској улици број 38. иза зграде у парку, на дечјем игралишту. Ова чесма је поклон чесма од ЈКП БВК. Чесма је изграђена 1998. године. На њој се налазе 3 маскерона, један централни који симболизује сунце-живот и два са стране у облику цвета са латицама (један са десне стране недостаје и чесма је у веома лошем стању).¹⁸⁷

Слика 117 Чесма у Милешевској улици

Извор: архива ЈКП БВК

¹⁸⁶ аутор: арх. Стеван Мићић, 2010. године.

¹⁸⁷ . аутори су Гиша Богуновић и Милица Рибникар.

4.1.3.9. Чесма на новоизграђеном скверу између Тополске, Новопазарске и Улице војводе Драгомира. Пуштена је у рад априла 2016.

Слика. 118 Чесма на новоизграђеном скверу на Врачару

Извор: архива ЈКП БВК

4.1.4. Градска општина Звездара

4.1.4.1. Чесма код VI. Београдске гимназије, Налази се у улици Милана Ракића, преко пута у паркићу између бр. 38 (ресторана Звездара театра) и броја 40.

Слика 119 Чесма код VI београдске гимназије

Извор: архива ЈКП БВК

4.1.4.2. Трећепозивачка чесма – (спомен чесма)

Налази се у Чингриној улици, недалеко од Градске болнице. Подигнута је за време Првог светског рата 1915. године. Раније се овде налазила Булбударска чесма, која је становништво овог дела Београда снабдевала водом за пиће

Слика 120 Трећепозивачка чесма

Извор: архива ЈКП БВК

Слика 121. Табла са натписом на Трећепозивачкој чесми

Извор: архива ЈКП БВК

Не постоје подаци како је ова чесма изгледала, али се зна да је вода са ње бил изузетно свежа и хладна. Претпоставља се да је чесма подигнута 1919. године, а 1927. године, Друштво за улепшавање Булбудера обновило је изглед чесме и тада је стављена спомен плоча.¹⁸⁸

Захвалност и поштовање указани су на спомен плочи на Трећепозивачкој чесми. "*VII пешадијски пук III позива Народне војске својим врлим друговима који витешки падоше за*

¹⁸⁸ Српски војници храбро су бранили коту 413 у тешким борбама на Варовници и спречили пробој аустроугарске армије према Београду.

отаџбину на Варовници 1914". Отварање обновљене чесме, свечано је обављено је 19. октобра 1982. године, уз присуство мноштва Београђана.

Слика 122 Изградња Трећепозивачке чесме 1919. године

Извор: архива ЈКП БВК

4.1.4.3. Чесма Бели багрем у Звездарској шуми. Налази се у Волгиној улици близу броја 12. где се налази Ресторан „Бели багрем“

Слика 123. Чесма „Бели багрем“

Извор: архива ЈКП БВК

Слика 124 Чесма код Опсерваторије у шуми Звездара

Извор: архива ЈКП БВК

4.1.4.4. Чесма код Опсерваторије. Налази се у Звездарској шуми поред саме Опсерваторије.

4.1.4.5. Чесма у Звездарској шуми-Налази су у Улици Вељка Дугошевића бб.

Слика 125 Чесма у шуми у Улици Вељка Дугошевића б.б.

Извор: архива ЈКП БВК

4.1.4.6. Пашина чесма- (спомен чесма)

Налази се у Улици Живка Давидовића бб на Звездари, у близини Булевару краља Александра. Изграђена је још за време владавине Турака. Некада је носила назив „Шарени извор“ или „Шарена чесма.“

Слика 126 Пашина чесма

Извор: архива ЈКП БВК

На данашњем месту Пашине чесме, 22. фебруара 1807. године, убијен је београдски везир Сулејман паша, по коме је чесма и добила име. У XIX веку, Пашина чесма била је место окупљања.

многих Београђана који су тамо одлазили на излете, а народ је код ове чесме дочекивао своје кнежеве Милоша, Михаила, Александра, када су се из Цариграда враћали за Београд. Пашина чесма је била једна од „најјачих“¹⁸⁹ чесама у Београду.

4.1.4.7. Чесме у парку Ћирила и Методија (две чесме)

Налазе се у парку Ћирила и Методија код Вуковог споменика.

Слика 127 Чесме у Парку Ћирила и Методија

Извор: архива ЈКП БВК

¹⁸⁹ по избијању млаза воде

Слика 128 Десна чесма

Извор: архива ЈКП БВК

Слика 129 Лева чесма

Извор: архива ЈКП БВК

4.1.4.8. Чесма у Улици Вељка Дугошевића

Налази се у улици Вељка Дугошевића бр. 44. код Медицинске школе. Београдски водовод урадио је нови водоводни спој 2009. године. Чесма има постављене три славине.

Слика 130 Чесма на Звездари у улици Вељка Дугошевића

Извор: архива ЈКП БВК

4.1.4.9. Чесме у Булевару краља Александра (пет чесама)

Чесме се налазе у Булевару краља Александра. Београдски водовод поставио је свих пет чесама 2010. године, када је рађена реконструкција булевара Краља Александра.

Слика 131 Чесма I у Булевару Краља Александра бр. 225

Извор: архива ЈКП БВК

Слика 132 Чесма II у Булевару Краља Александра бр. 280-282

Извор: архива ЈКП БВК

Слика 133 Чесма III у Булевару Краља Александра бр. 163-167

Извор: архива ЈКП БВК

Слика 134 Чесма IV у Булевару Краља Александра бр. 174

Извор: архива ЈКП БВК

Слика 135 Чесма V у Булевару Краља Александра на платоу испред Дома културе „Вук Караџић“

Извор: архива ЈКП БВК

4.1.4.10. Чесма „Рудо“ на Коњарнику

Чесма је код дечјег игралишта у насељу „Рудо“ иза зграде „Рудо 3“ постављена је чесма у облику слова Г.

Слика 136 Чесма на Коњарнику у насељу „Рудо“

Извор: архива ЈКП БВК

4.1.4.11. Чесма у Великом Мокром Лугу

Чесма се налази у улици Николе Груловића бр. 14 код МЗ Велики Мокри Луг на Звездари.

Слика 137 Чесма у улици Николе Груловића бр. 14

Извор: архива ЈКП БВК

4.1.4.12. Чесма код ДЗ „Звездара“

Слика 138 Чесма код ДЗ „Звездара“ изнад улице Олге Јовановић (Мајке Кујунџић).

Извор: архива ЈКП БВК

4.1.5. Градска општина Савски венац

4.1.5.1. Чесма у парку Мањеж

Налази се у улици Краља Милана број 50.

Слика 139 Чесма у парку Мањеж испред Музичке академије

Извор: архива ЈКП БВК

4.1.5.2. Чесма у парку стара Звездара

Налази се у Тиршовој улици у парку, преко пута дечје болнице

Слика 140 Чесма у парку у Тиршовој улици

Извор: архива ЈКП БВК

4.1.5.3. Чесме у Финансијском парку (две чесме)

Налази се у Немањиној улици бб.

Слика 141 Чесма I у Финансијском парку иза зграде Касационог суда (Немањина 9)

Извор: архива ЈКП БВК

Слика 142 Чесма II у Финансијском парку преко пута хотела „Београд“

Извор: архива ЈКП БВК

4.1.5.4. Чесма код Економског факултета

Налази се у улици Гаврила Принципа број 43. У парку Луке Теловића

Слика 143 Чесма у парку код Економског факултета

Извор: архива ЈКП БВК

4.1.5.5. Чесма у парку код хотела Бристол (код долазне аутобуске станице).

Налази се у Светониколајевском парку, између Карађорђевог улице и долазних перона Београдске аутобуске станице. Београдски водовод реконструисао је чесму у мају 2007. године, а 2009. године урадио је нови водоводни спој.

Слика 144 Чесма у Светониколајевском парку

Извор: архива ЈКП БВК

4.1.5.6. Чесма код Аутобуске станице „Ласта“

Налази се на самој аутобуској станици „Ласта“ иза Хотела „Бристол“, Железничка улица број 4.

Слика 145 Чесма иза Хотела „Бристол“

Извор: архива ЈКП БВК

4.1.5.7. Чесма I у парку Леп изглед-„Три кључа“- (спомен чесма)

Налази се у улици Кнеза Милоша број 103. Општина Савски венац подигла је чесму у знак сећања на девојку, Јасмину Јовановић (1961-2000) која је несрећно страдала 5. октобра 2000. године. На спомен плочи на чесми из које стално тече млаз воде исписано је: *“Читаву деценију живела је за исти сан на прагу његовог остварења. Смрт је срела 5. октобра недалеко од овог места.”* Чесма је 7. августа 2011. године девастирана. Непознати вандала су током викенда дословно ишчупали, а потом и однели спомен-плочу посвећену Јасмини Јовановић, али и део чесме на којој се она налазила, у парку код Мостарске петље. Спомен-плоча са ликом Јасмине Јовановић, настрадале током петооктобарских демонстрација, направљена је од бронзе, па у општини Савски венац претпостављају да је највероватније опет реч о препродавцима метала, који очито не маре за културну нити моралну вредност.

Слика 146 Чесма у Парку „Леп изглед“

Извор: архива ЈКП БВК

Слика 147 Девастирана чесма у Парку „Леп изглед“

Извор: архива ЈКП БВК

4.1.5.8. Чесма II у парку Леп изглед - Три кључа

Налази се у Дринској улици бб.

Слика 148 Чесма у Парку Леп изглед - „Три кључа“

Извор: архива ЈКП БВК

4.1.5.9. Чесма у Хајдук Вељковом венцу (испред зграде ЖТП-а)

Смештена је у парку Хајдук Вељков венац, на углу улица Немањине, Сарајевске и Рисанске. Београдски водовод поставио је чесму 2008. године. У оквиру темељне обнове градских паркова, октобра 2006. године завршени су радови на реконструкцији Хајдук Вељковог венца. Реконструкција овог сквера била је прекинута више месеци због проналаска експлозивних направа заосталих из Другог светског рата.

Сл. бр. 149 Чесма у парку Хајдук Вељков венац

Извор: архива ЈКП БВК

4.1.5.10. Чесма на Савском шеталишту

Налази се на Савском шеталишту, код речне полиције, Пристаниште б.б. Београдски водовод поставио је чесму 2007. године.

Слика 150 Чесма на Савском шеталишту код Бранковог моста

Извор: архива ЈКП БВК

4.1.5.11. Чесма у Делиградској улици

Налази се у Делиградској улици број 24. (на дечјем игралишту). На чесми је записано „Драгим комшијама поводом 111. годишњице Београдског водовода“ 2009. године.

Слика 151 Чесма Делиградској улици на дечјем игралишту иза броја 28

Извор: архива ЈКП БВК

4.1.5.12. Чесма у Хајд парку . Налази се у Хајд парку у улици Војводе Путника, код фитнес стазе на отвореном, поред кућице од ЈКП Градско зеленило.

Слика 152 Чесма у Хајд парку

Извор: архива ЈКП БВК

4.1.6. Градска општина Вождовац

4.1.6.1. Чесма у спомен парку Јајинци. Налази се у Булевару ЈНА број 171. Направљена од камена и округлог је облика.

Слика 153 Чесма у Спомен парку Јајинци

Извор: архива ЈКП БВК

4.1.6.2. Чесма Спортски центар" Шумице", Налази се у парку испред Центра за културу и спорт "Шумице". Подигнута је 2007. године. Изградња чесме трајала је недељу дана и на њој су постављене две антивандал славине, као најбоље и најдуготрајније решење.

Слика 154 Чесма испред СРЦ „Шумице“

Извор: архива ЈКП БВК

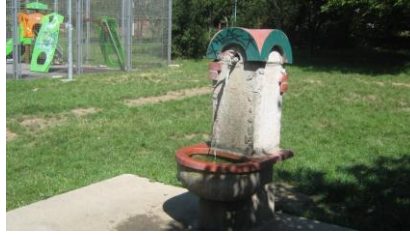
4.1.6.3. Чесма у Умчарској улици, Налази се у Умчарској улици број 9-11(иза у парку). Подигнута је 2008. године. Београдски водовод подигао је чесму и пустио у рад.

Слика 155 Чесма у Умчарској улици

Извор: архива ЈКП БВК

4.1.6.4. Чесма у Пауновој улици. Налази се у Пауновој улици код окретнице трамваја. Подигнута је 2010. године. Београдски водовод подигао је чесму и пустио у рад.

Слика 156 Чесма у Пауновој улици

Извор: архива ЈКП БВК

4.1.6.5. Чесма код Вождовачке цркве - Налази се испред Цркве цара Константина и царице Јелене (тремеђа улица Витановачке, Јове Илића и Војводе Степе). Изграђена је и пуштена у рад 2015. јула месеца

Слика 157 Чесма код Вождовачке цркве

Извор: архива ЈКП БВК

4.1.6.6. Чесма у парку испод Вождовачке цркве у Војводе Степе

Слика 158 Чесма код Вождовачке цркве у парку

Извор: ЈКП БВК

4.1.6.7. Чесма у насељу Рипањ

Слика 159 Чесма у Брђанској улици код пијаце у Рипњу

Извор: архива ЈКП БВК

4.1.6.8. Чесма у насељу Браће Јерковић

Слика 160 Чесма у насељу Браће Јерковић на платоу изнад пијаце (Браће Јерковић 86)

Извор: архива ЈКП БВК

4.1.7. Градска општина Чукарица

4.1.7.1. Чесма у парку Баново брдо-(спомен чесма)

Налази се у Пожешкој улици бб. Подигнута је 1999, а посвећена девојци Марији Уценији (1975-1995) трагично настрадаој у саобраћајној несрећи у САД, где је требало да дипломира на одсеку за кинески језик као најбољи студент.¹⁹⁰ На чесми је записано „Марији у знак сећања“. Чесма је урађена од херцеговачког камена Буња¹⁹¹. Породица Уценија живи у непосредној близини парка

¹⁹⁰ Марија је студирала Кинески језик у Кини а требало је да дипломира у Сједињеним Америчким државама.

¹⁹¹ билећки камен из околине Требиња

Слика 161 Чесма у парку на Бановом брду

Извор: архива ЈКП БВК

Слика. 162 “Иванова чесма” у Кошутњаку

Извор: архива ЈКП БВК

4.1.7.2. Иванова чесма- (спомен чесма).

Налази се у Кошутњаку код ресторана "Голф". Подигнута је 2004. године. "Иванова" чесма представља спомен обележје, које је посвећено бившем председнику Председништва Србије Ивану Стамболићу. Подигнута је у Кошутњаку недалеко од месту где је 25. августа 2000. године, Стамболић отет код ресторана „Голф“. На чесми израђеној од природно ломљеног камена, стоји плоча и на њој натпис.: *Чесму подигоше пријатељи 2004. године.* „Иванову" чесму свечано је отворио некадашњи градоначелник Живорад Ковачевић, председник Одбора за истину о Ивану Стамболићу.

4.1.7.3. Чесме у Кошутњаку, на трим стази (две чесме)

Београдски водовод, чесме на Кошутњаку преузео је од градског Зеленила 2008. г.

Слика 163 Чесма I у Кошутњаку на трим стази

Извор: архива ЈКП БВК

Слика 164 Чесма II у Кошутњаку на трим стази

Извор: архива ЈКП БВК

4.1.7.4. Чесме на Ади Циганлији, на Макишкој страни (шест чесама)

Шест чесама постављено је на обали београдског језера на Ади Циганлији.

Подигнуте су 2008. године. Београдски водовод урадио је довод питке воде и комплетну канализацију.

Слика 165 Чесма I на Ади-макишка страна

Извор: архива ЈКП БВК

Слика 166 Чесма II на Ади-макишка страна

Извор: архива ЈКП БВК

Слика 167 Чесма III на Ади-макишка страна

Извор: архива ЈКП БВК

Слика 168 Чесма IV на Ади-макишка страна

Извор: архива ЈКП БВК

Слика 169 Чесма V на Ади-макишка страна

Извор: архива ЈКП БВК

Слика 170 Чесма VI на Ади-макишка страна

Извор: архива ЈКП БВК

4.1.7.5. Чесма „Бело врело“1

Налази се у парку Беле воде у улици Бело врело бр. 1. Парк на Белим водама је други по величини парк у Београду и представља највећи приградски парк.¹⁹²

Слика 171 Чесма „Бело врело“ 1 у парку Беле воде

Извор: архива ЈКП БВК

¹⁹² Парк на Белим водама и чесме Бело врело је површине 7,7 хектара коју заузима и убраја се међу веће паркове у Београда, представља највећи приградски парк. Лоциран је дуж Ибарске магистрале. У парку су изграђене три чесме, једна се налази у ограђеном простору за слободно пуштање паса, а друге две у самом централном делу парка.

4.1.7.6. Чесма „Бело врело“ II

Слика 172 Чесма „Бело врело“2 у малом парку преко пута у ул. Бело врело бр. 1.

Извор: архива ЈКП БВК

4.1.7.7. Чесма „Бело врело“ за псе

Слика 173 Чесма „Бело врело“ за псе у Парку Беле воде

Извор: архива ЈКП БВК

4.1.7.8. Чесма у улици Обалских радника

Слика 174 Чесма у облику слова“Г“ на Чукарничкој падини у улици Обалских радника .¹⁹³

Извор: архива ЈКП БВК

4.1.7.9. Чесма у облику слова“ Г“ на Јулином брду у улици Марине Величковић

Слика 175 Чесма на Јулином брду у улици Марине Величковић

Извор: архива ЈКП БВК

4.1.7.10. Чесма код ОШ „Јосиф Панчић“ на Бановом брду у Пожешкој улици

Слика 176 План Б. Брда и Чесма код ОШ Јосиф Панчић

Извор: архива ЈКП БВК

¹⁹³ аутор Милош Миливојевић

4.1.8. Градска општина Раковица

4.1.8.1. Чесма у улици Пилота Михајла Петровића. Налази се у Улици пилота Михајла Петровића број 4. Подигнута је 2010. године, а радове је извело предузеће Београдски водовд.

Слика 177 Чесма у Пилота М. Петровића у Раковици

Извор: архива ЈКП БВК

4.1.8.2. Александрова чесма (спомен чесма)

Ова чесма се налази поред паркинга на раскрсници Пионирске и Вишевачке улице, на око 200м од Националног ресторана „Кошута“ према Хајдучкој чесми. Дуго година је била запуштена и заборављена. Пуштена је у рад 19. маја 2012. године. Сада ова прелепа чесма доминира крајем. Код ње је постављен видео надзор како би се заштитила од несавесних грађана. То је спомен чесма Александра Карађорђевића I, која је годинама готово била потпуно заборављена и запуштена и погрешно називана „Хигијенска чесма.“. Изградња чесме је започета 1932. године, под покровитељством Краља Александра Карађорђевића, а обновљена и свечано откривена као спомен-чесма 1936. године, након његове погибије у Марсеју 1934. године.

Слика 178. Александрова чесма

Извор: архива ЈКП БВК

4.1.8.3. Чесма у улици Луке Војводића. Налази се у Скојевском насељу у улици Луке Војводића.

Слика 179 Чесма у паркићу у Скојевском насељу

Извор: архива ЈКП БВК

4.1.8.4. Чесма на Лабудовом брду- Налази се у улици Сердар Јанка Вукотића

Слика 180 Чесма у паркићу у Сердар Јанка Вукотића

Извор: архива ЈКП БВК

4.1.9. Градска општина Земун

4.1.9.1. Чесма у Градском парку Земун

Налази се у Градском парку у Земуну. Чесма се састоји од каменог постоља и има три млазнице по ободу.

Слика 181 Чесма у градском парку у Земуну

Извор: архива ЈКП БВК

4.1.9.2. Чесма у парку Јеловац

Налази се у парку Јеловац, у земунском насељу Калварија. На иницијативу грађана земунског насеља Калварија–Горњи град, ЈКП Београдски водовод и канализација поставило је 2011. године чесму у парку Јеловац. Чесма је свечано пуштена у рад 20. маја 2011. године.

Слика 182 Чесма у парку Јеловац

Извор: архива ЈКП БВК

4.1.10. Градска општина Нови Београд

4.1.10.1. I-Чесма у парку Пријатељства, Налази се у парку Пријатељства у улици Ушће.

Слика 183 Чесма у Парку пријатељства-Ушће

Извор: архива ЈКП БВК

4.1.10.2. II-Чесма у парку Пријатељства

Налази се у парку Пријатељства у Улици Николе Тесле бб, код споменика "Вечити пламен".

Слика 184 Чесма у Парку пријатељства код споменика "Вечити пламен"

Извор: архива ЈКП БВК

4.1.10.3. Чесме (сунчани сат) у Јурија Гагарина-(четири чесме)

Четири чесме „Сунчани сат“ налази се у улици Јурија Гагарина број 88-94, блоковима 62, код бројева 160, 178 и 190, на спортским игралиштима између зграда.¹⁹⁴

Слика 185 Чесма I сунчани сат , Ј- Гагарина 88-94, Блок 62.

Извор: архива ЈКП БВК

Слика 186 Чесма II сунчани сат, Ј. Гагарина, Блок 62

Извор: архива ЈКП БВК

¹⁹⁴ аутор је Драган Павловић. Идејно решење пројекта је дело креативног тима уметничке радионице "Мастро".

Слика 187 Чесма III сунчани сат, Ј. Гагарина 168, Блок 61.

Извор: архива ЈКП БВК

Слика 188 Чесма IV сунчани сат, Ј. Гагарина 178, Блок 61

Извор: архива ЈКП БВК

У склопу пројекта Ревитализације и оплемењивања животног простора у новобеоградским блоковима 61, 62, 63 и 64, извршена је реконструкција чесама и фонтана које су пуштене у рад средином јуна месеца 2008. године. Целокупан пројекат комуналног уређења општине, који обухвата обнову платоа, паркова, спортских терена, пешачких стаза, фонтана и јавних чесама, покренут је и спроведен на предлог грађана.

Чесме су направљене од вештачког мермера у облику сунчаног сата, висине 2,4м из чијих жљебова се слива вода. Налазе се у близини спортских терена, у парковима између зграда, тако да се деца и грађани могу освежити и уживати у њиховом обновљеном изгледу. Међутим, чесме су већ покварене. Посетили смо све чесме (сунчевих сатова) и затекли две у прилично разочаравајућем стању. Чесма не функционише исправно. Уз то, објекти су усред дана у дебелој хладовини од околних зграда, тако да ни сунчев сат нема функцију.

Слика 189-191 Чесма која не може да се укључи

Извор: архива ЈКП БВК

Слика 192 Чесма која не може да се искључи

Извор: архива ЈКП БВК

4.1.10.4. Чесма у Јурија Гагарина број 221. Пуштена је у рад 2009. године. Чесма је урађена на захтев грађана и месне заједнице Нови Београд. Београдски водовод обавио је комплетне радове довода пијаће воде, као и радове одвођења воде, канализације итд.

Слика 193 Чесма у Јурија Гагарина бр. 221-Блок 45.

Извор: архива ЈКП БВК

4.1.10.5. Чесма у Омладинских бригада

Налази се у Улици Омладинских бригада број 138, код Основне школе "20. Октобар". То је озидана чесма са три тачећа места. Београдски водовод обновио је чесму 2010. године. Код ове чесме је велика гужва, јер из околних делова града долазе чак са коњском запрегом како би наточили велике количине воде.

Слика 194 Чесма у Омладинскох бригада код ОШ “20 Октобар”.

Извор: архива ЈКП БВК

4.1.10.6. Чесма у блоку 45

Налази се на Савском кеју бб, код Театра на Сави. Планирана је реконструкција чесме.

Слика 195 Чесма на Савском кеју код Театра на Сави

Извор: архива ЈКП БВК

4.1.10.7. Ђачка чесма у Блоку 45

Налази се на шеталишту Лазара Карденаса у блоку 45 на Новом Београду. Окружују је ОШ „Бранко Радичевић“ и вртићи “Сунце” са једне и “Звончићи”, са друге стране. Чесма већ годинама није радила и била је у веома лошем стању.¹⁹⁵ Изграђена је 1983. године, а обновљена 2011. године.

Слика 196 Ђачка чесма у Блоку 45.

Извор: архива ЈКП БВК

Слика 197 Реконструисана „Ђачка чесма“ на Новом Београду у блоку 45.

Извор: архива ЈКП БВК

¹⁹⁵ . аутор је архитекта Зоран Вељовић.

На чесми је записана тачна географска тачка на којој се чесма налази, записана је надморска висина, географска ширина и дужина, као и удаљеност од полутара и од Гринича. На њој је представљен облик и положај Саве и Дунава и тачка на којој се чесма налази. На фасади чесме уграђене су бронзане плоче са именом аутора, именом чесме и текстом: „1973-1983. *Са сунчаним сјајем, у оку на мирној обали Саве први сам становник ове месне заједнице, ја десетогодишњак.* Овај текст говори да је Ђачка чесма споменик десетогодишњим дечацима који су овде рођени када је овај део града створен.

4.1.10.8. Три Чесме на Дунавском кеју

Налазе се на Дунавском кеју, на потезу од хотела "Југославија" до Ушћа.

Београдски водовод поставио је три чесме у мају 2006. године.

Слика 198 . Чесма I на Дунавском кеју

Извор: архива ЈКП БВК

Слика 199 Чесма II на Дунавском кеју од Хотела Југославија до Ушћа

Извор: архива ЈКП БВК

Слика 200 Чесма III на Дунавском кеју код Ушћа

Извор: архива ЈКП БВК

4.1.10.9. Чесма у Скејт парку

Налази се у Скејт парку на Ушћу код Бранковог моста. Извођач радова је Београдски водовод, који је спровео воду до парка и поставио водомер. Постављена је у августу 2010. године.

Слика 201 Чесма у Скејт парку код Ушћа

Извор: архива ЈКП БВК

4.1.10.10. Шест Чесама у облику слова „Г“ и две чесме „Ритмичка коцка“

Постављено је 8 чесама. Шест их је смештено на Савском кеју на Новом Београду – на почетку блока 45, поред „Театра на Сави“, на крају блокова 44 и 70, две су постављене на дечјим игралиштима у блоковима 62 и 63, а две на Чукарици, у улици Обалских радника на Чукаричкој падини и улици Марине Величковић на Јулином брду. Постављене су три чесме „Ушће“, 3 чесме „по моделу слова Г“ и 2 чесме „Ритмичка коцка“. Чесма у облику слова Г, чији је аутор Милош Миливојевић, мастер арх. – Једна је постављена у 62 блоку, једна на Чукаричкој падини и једна на Јулином брду. Чесма „Ритмичка коцка“, аутора Срђана Прцовића – обе су постављене на Савском кеју. Чесма „Ушће“ – чији је аутор Мирјана Илић, дипл. инж. арх. – једна је постављена у 62 блоку, остале две су постављене на Савском кеју

Слика 202 Чесма “Ушће 1” у блоку 62 на Новом Београду¹⁹⁶

Извор: архива ЈКП БВК

Слика 203 Чесма „Ритмичка коцка“ на Савском кеју на месту где на кеј излази

Нехруова улица

Извор: архива ЈКП БВК

¹⁹⁶ аутор ове чесме је Мирјана Илић

Слика 204 Чесма „Ритмичка коцка 2“ на Савском кеју, на месту где на кеј излази улица Омладинских бригада

Извор: архива ЈКП БВК

Слика 205 Чесма „Ушће-2“ на Савском кеју где на кеј излази улица др Ивана Рибара

Извор: архива ЈКП БВК

Слика 206 Чесма „Ушће-3“ на Савском кеју код Театра на Сави

Извор: архива ЈКП БВК

Слика 207 Чесма по моделу слова Г у блоку 63¹⁹⁷

Извор: архива ЈКП БВК

Чесма на Новом Београду, Блок 11 б, Алексиначких рудара 54-62 у парку

Слика 208 Чесма у Алексиначких рудара 54-62

Извор: архива ЈКП БВК

¹⁹⁷ Ово су чесме које су урађене по налогу Секретаријата за комуналне и стамбене послове. Укупно је урађено 8 чесама. Свих осам чесама су првонаграђена решења на конкурс града и „ЈКП Београдски водовод и канализација”, који је завршен у јулу месецу 2012, на иницијативу грађана Новог Београда и ГО Нови Београд. Новоизграђене чесме су рађене по идејним решењима победника на конкурс за избор архитектонских решења за изглед чесама који су спровели ЈКП БВК и Секретаријат за комунално стамбене послове града Београда. Новобеограђанима су највише недостајале чесме. ЈКП БВК је одредило 4 локације за постављање нових чесама. Критеријуми су били техничке могућности, фреквентност шетача и осталих пролазника на Савском кеју, па су чесме постављене на почетку блокова 44 и 70 и код „Театра на Сави“, односно на местима где на кеј излазе улице др Ивана Рибара, Нехруова, Гандијева и Омладинских бригада. Уз ове 4 чесме постављене су још две чесме у блоковима 62 и 63.

Чесма на Новом Београду Блок 44-шеталиште Лазара Карденаса

Слика 209 Чесма на шеталишту Лазара Карденаса Блок 44

Извор: архива ЈКП БВК

4.2. Мобилне јавне чесме

Мобилне јавне чесме (монтажно-демонтажне) постављене су на три локације у центру Београда. Прва на почетку улице Краља Милана на Тргу Славија друга у Кнез Михаиловој улици код Културног центра Београд и трећа на Зеленом венцу. За пројекат инсталација, као и одређивање места где ће оне бити постављене, побринуо се Београдски водовод. Мобилне чесме практичније су и јефтиније решење од досадашњег ангажовања ауто-цистерни током дана са високим дневним температурама ваздуха. Предност ових чесама је у томе што могу да се премештају са једне локације на другу. Постављају се на најпрометнијим локацијама у центру града током летњих месеци.

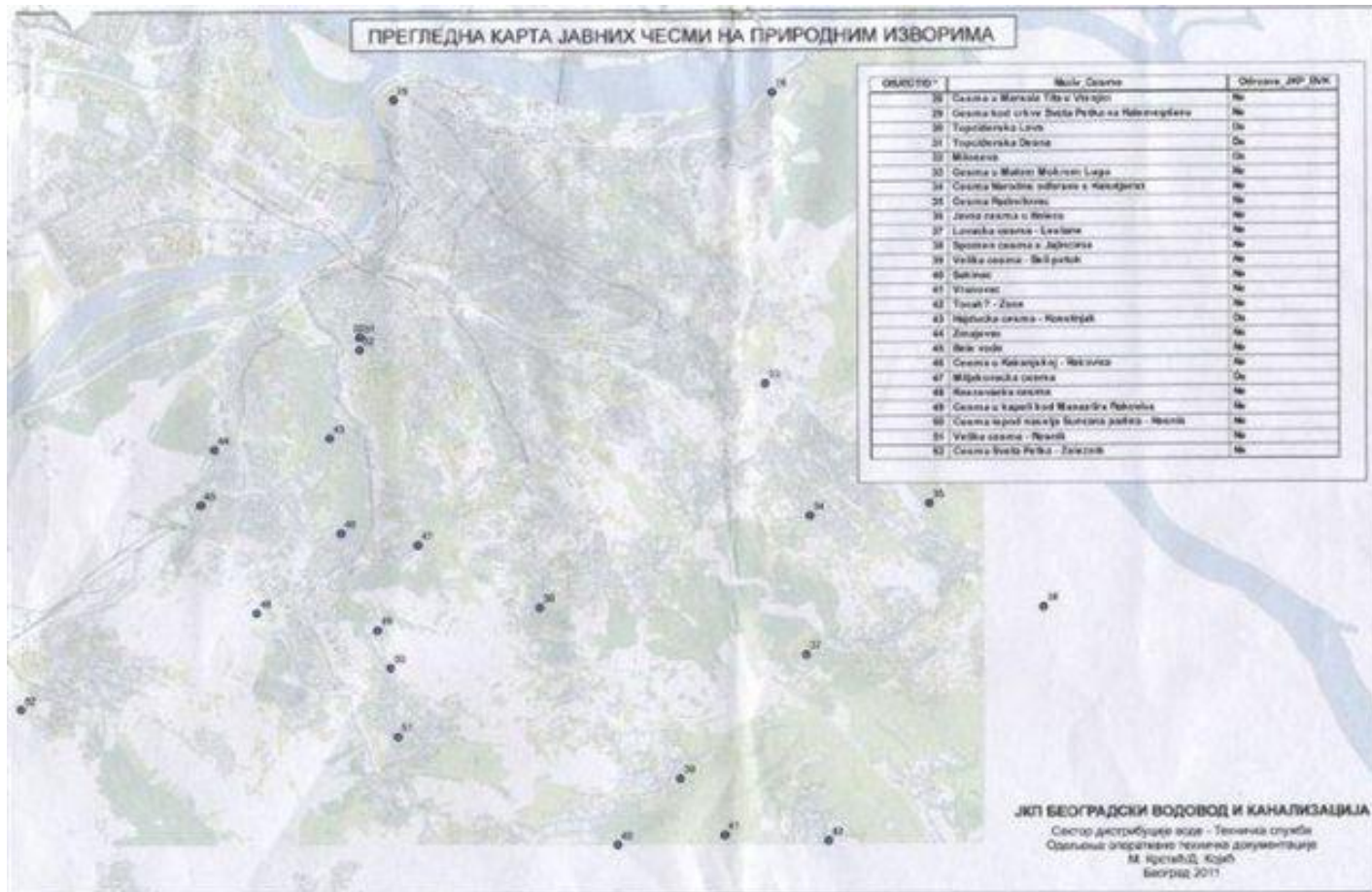
Мобилне чесме направљене су по угледу на мобилне чесме које постоје у великим градовима Европе. Модел чесама које су постављене у Београду урађен је по прототипу чесама које се постављају на најпрометнијим локацијама у центру Беча.

Слика 210 Мобилне чесме у Београду

Извор: архива ЈКП БВК

4.3. Јавне чесме са природним извором

Слика 211 Прегледна карта јавних чесми на природним изворима

Извор: архива ЈКП БВК

4.3.1. Хајдучка чесма

Хајдучка чесма налази се на Топчидеру. По народном предању, назив чесме потиче од места где се код извора кнез Милош тајно састајао са хајдучима. У близини Хајдучке чесме, налази се место на коме је недалеко од ње убијен кнез Михаило Обреновић. Сеновита стаза води до пропланка са оградом од кованог гвожђа означено место, где је 29. маја 1868. године убијен кнез Михаило.

Слика 212 Хајдучка чесма

Извор: архива ЈКП БВК

Кошутњак је до 1903. године био дворско ловиште, а свега стотинак метара од Хајдучке чесме убијен је Кнез Михаило, док се возио кочијама.

О Хајдучкој чесми има јако мало сачуваних записа и не зна се када је тачно подигнута, али се претпоставља да је то било крајем XVIII века. Најстарији запис у коме се спомиње је опорука српског просветитеља Доситеја Обрадовића да буде сахрањен поред Хајдучке чесме. У другом запису се спомиње уређење чесме из 1828. године.

Такође, негде половином XIX века, кад је чесма имала само једну лулу (славину), ту су често одлазили ђаци Велике школе са професорима и враћали се увече са музиком. За време једног дела владавине Обреновића, Кошутњак је као дворско ловиште био затворен за обичан свет. Откад је отворен за грађанство, први су се тамо скупили на Први мај српски комунисти 1904. године. У народу је убрзо кренуо да кола глас да из чесме тече лековита вода. По подацима из 1937. године, Водовод је спровео гвоздене цеви до чесме из које је до тад текла изворска вода. Међутим, откад је уведена водоводска вода, млаз из чесме је био далеко јачи и народ који је са балонима долазио на чесму је то прогласио чудом.

4.3.2.Топчидерске чесме (Врачарске чесме)

Топчидерске чесме налазе се на Топчидеру у Булевару војводе Путника на самом улазу у Топчидерски парк. Две једнаке чесме популарног назива Десна и Лева чесма, по старом називу познате као „Врачарске чесме“, чине јединствену целину и налазе се са стране пута која води од цркве према Топчидерској звезди и припадају времену

интензивне изградње Топчидера и његовог уобличавања у XIX веку. Грађене су од 1858. до 1860. године.

Слика 213 Топчидерске (Врачарске) чесме

Извор: архива ЈКП БВК

Слика 214 Топчидерска чесма некада, када је вода из ње служила за пиће

Извор: архива ЈКП БВК

Слика 215 Топчидерска чесма-десна

Извор: архива ЈКП БВК

Слика 216 Топчидерска чесма-лева

Извор: архива ЈКП БВК

4.3.3. Чесма Кнеза Милоша у Кошутњаку

Налази се на Топчидеру у Кошутњаку близу Хајдучке чесме. Чесма Кнеза Милоша грађена је истовремено са Конаком, као део резиденцијалног комплекса. Најстарија је чесма међу чесмама у Топчидеру. У правцу ресторана „Кошута“ ову чесму многи називају „Непозната чесма“, а то је чесма коју је Кнез Милош подигао 1859. године. Подигнута је на путу који води од Голф клуба ка подножју Кошутњака. Нажалост, ова чесма чека неке боље дане. Потпуно је запуштена, заборављена, а ни воде на њој нема.

Слика 217 Некадашњи изглед чесме Кнеза Милоша

Извор: архива ЈКП БВК

Слика 218 Чесма Кнеза Милоша у Кошутњаку

Извор: архива ЈКП БВК

4.3.4. Чесма код Топчидерске цркве у Топчидерском парку (Милошева чесма)

И ова чесма спада у најстарије у Топчидеру и Кошутњаку.

Слика 219 Милошева чесма у Топчидерском парку

Извор: архива ЈКП БВК

4.3.5. Чесма краља Александра (Краљева чесма)-Лисичји поток

Краљева чесма тренутно није у функцији. Чланове Државне комисије у Лисичјем потоку, на месту познате масовне гробнице, где је у јесен 1944. године стрељано више стотина грађана, чекало је огромно изненађење: грађевинске машине ископале су темеље будућем солитеру. Чесма са лављом главом, поред које су убијани грађани, готово је затрпана.

Слика 220 Чесма Краља Александра (Краљева чесма) у Лисичјем потоку –затрпана

Извор: архива ЈКП БВК

Предвиђена је реконструкција ове чесме у Лисичјем потоку, чека се да се заврши пројектна документација.

Слика 221 Чесма Краља Александра (Краљева чесма) у Лисичјем потоку – затрпана
Извор: архива ЈКП БВК

4.3.6. Миљаквачки извор у парку код топлане Миљаковац

Миљаквачки извор налази се у београдском насељу Миљаковац 2. Окружен је бујним зеленилом и бројним парковима, створеним за одмор и рекреацију. На чесми је постављена спомен плоча, посвећена народном хероју из Другог светског рата Велизару Станковићу Корчагину.

Слика 222 Миљаквачки извор
Извор: архива ЈКП БВК

Слика 223 Запуштен Миљаковачки извор

Извор: архива ЈКП БВК

Од прошле године постављена је табла на чесми, са натписом да вода није за пиће.

4.3.7. Ловачка чесма у Белом Потоку

Ова чесма се налази у Белом Потоку, код Ловачког дома. У функцији је, а обновљена је 2009. године.

Слика 224 Ловачка чесма у Белом потоку

Извор: архива ЈКП БВК

4.3.8. Извор Сакинац на Авали

Сакинац је извор на планини Авали који припада насељима Бели поток и Пиносава у Београду. Вода са Сакинца је хладна, са температурама до 10°C и садржи мале количине гвожђа. Воду су захватили мештани из Пиносаве, Белог Потока, Зуца, а доста људи је

долазило из града да проба једну од некада најчистијих вода у граду. Она данас није за пиће и одлази у поток који даље протиче кроз Пиносаву и улива се у Топчидерску реку. Авала је богата изворима чисте воде. Од 8 планинских извора Сакинац је најпознатији¹⁹⁸. Име је овај извор добио по сакама-бурадима којима се на запрежним колима допремала вода. Остали познати извори су **Лединац** (Ладне воде), **Каменац** (добио име по води која извире испод камена), **Врановац**¹⁹⁹ и **Краљева чесма**.²⁰⁰

Слика 225 Извор Сакинац на Авали

Извор: архива ЈКП БВК

4.3.9. Извор "Чесма-Брусник" у Железнику

Један од најстаријих извора у Железнику, уређен за употребу у другој половини XIX века. Учитељица Марија Цветковић је 1874. године, записала: *"У школи нема бунар, већ од школе на 100 фати далеко лежи извор звани "Чесма" код Ракића куће, а на 50 фати има поток звани "Река" (Читачки поток)*²⁰¹. Риста Николић је 1903. године записао: *"Воде пију (мештани) са извора "Брусника", сада чесма. Извор је средње јачине и не пресушује. Некада је, веле, избацивао неке каменчиће налик на брусиче, због чега је и*

¹⁹⁸ Вода са овог извора је коришћена у Фабрици пива Ђорђа Вајферта.

¹⁹⁹ Налази се на путу за село Зуце

²⁰⁰ Саградио је кафеција из кафане „Ловачки састанак“ 1930. године.

²⁰¹ Коста Спасеновић, "Железник, Насеље и школа", Београд 1968, стр. 129.

прозват "Брусник"²⁰². Извор "Чесма-Брусник" обновљен и уређен јуна 2011. године заслугом ЈКП БВК. Вода са овог извора није за пиће.

На основу тадашњих записа, Железник се простирао са обе стране Железничке реке и потока који полази од извора Читачке воде. Обиље извора и благе падине чиниле су овај терен веома подесним за насељавање.

Извори који данас постоје и који су на неки начин омеђили Железник су:

- Чесма – извор звани Бруснички, извор
- Читачка вода на истоку насеља,
- Стублине, на јужној страни села, Изворац, на југозападној страни села.
- Извор Свете Петке је једини који данас посећују житељи Железника. Водене жиле су богате и брзе, те је вода увек хладна и чесме се не затварају. Око извора су мештани уредили простор за одмор и молитву.
- иако вода није за пиће, мештани старог Железника уживали су поред обновљене чесме „Брусник“

Слика 226 Обновљена чесма „Брусник“

Извор: архива ЈКП БВК

4.4. Неке од јавних чесама на градским пијацама

Јавне чесме на пијацама су у већини случајева у јако лошем стању, како хигијенском, тако и техничком. О њима брине ЈКП Градске пијаце.

²⁰² Риста Т. Николић, "Околина Београда", Српски етнографски зборник V, Насеља српских земаља II, Београд 1903, стр. 980.

Слика 227 Чесма на пијаци Земун

Извор: архива ЈКП БВК

Слика 228 Чесма на једној београдској пијаци

Извор: архива ЈКП БВК

Слика 229 Чесме на пијаци Земун на Омладинском тргу

Извор: архива ЈКП БВК

Слика 230 Чесма на пијаци Бањица

Извор: архива ЈКП БВК

Слика 231 Ружан дизајн чесме (Скејт парк код Ушћа)

Извор: архива ЈКП БВК

Слика 232 Излирене чесме које се продају по великим супер маркетима

Извор: архива ЈКП БВК

4.5.Остале београдске чесме

4.5.1.Чесма детињства²⁰³ - Налази се у дворишту Центра за физичку културу „Врачар“, чија је обнова отпочела готово после петнаест година. *„Дивно ли је изненада наићи на чесму, још је не угледа око а њену чујеш песму”*. Ови стихови Десанке Максимовић били су исписани на плочама које су се налазиле на овој чесми.

Слика 233 Чесма Детињства на Врачару

Извор: архива ЈКП БВК

4.5.2.Чесма „Камено корито“

На иницијативу Удружења Ужичана у Београду.²⁰⁴ на Вождовцу је пуштена у рад чесма под називом "Камено корито" саграђена је и отворена поводом 85 година од оснивања удружења које је основано 1923. године и најстарије је завичајно удружење у Србији.²⁰⁵

²⁰³ У намери да својим Врачарцима поклони дело за успомену, чесму је подигао, пре 25 година, академски сликар Јанко Михаиловић, заједно са још неколико уметника у част Дана младости, 25. Маја, 1984. године. На овом месту једном годишње, све до 1994. године, одржаване су годишње изложбе цртежа врачарских основаца, које су се завршавале традиционалном поделом дарова свим ученицима. Средином деведесетих година, из здравствених разлога, Михаиловић је све ређе из Немачке, где је живео већ деценијама, долазио у Србију. У његовом одсуству и манифестација је престала да се организује, а чесма је почела да пропада. Украсне плоче крунине су се и отпадале, прекрили су их графити, а стихове су могли да препознају само они који су их знали напамет. Избрисана су и знамења која су подсећала на ауторе. Оронула и запуштена, „Чесма детињства” годинама је била незаштићена, јер Центар за физичку културу „Врачар” није имао средстава да је обнови. Пре нешто више од годину дана Михаиловић је одлучио да је сам преуреди, фабрикама је у замену за грађу поклањао своје слике и успео да прикуп материјал у вредности од око 15.000 евра.

²⁰⁴ 17. јуна 2007, у улици Војводе Ђуровића бр. 4.

²⁰⁵ Камено корито је име једне ужичке четврти, настало такође по тамошњој јавној чесми.

Слика 234 Чесма „Камено корито“ на Вождовцу

Извор: архива ЈКП БВК

4.5.3. „Матијина чесма“

Чесма се налази у ЗОО врту, Мали Калемегдан бр. 8. На натпису на чесми пише“
Матија Пауновски,²⁰⁶ деци Београда, април 1991. године.“

Слика 235. „Матијина чесма“

Извор: архива ЈКП БВК

²⁰⁶ Матија Пауновски, светска позната траварка рођена је у породици која се преко 150 година бави траварством. Све што зна о лековитом биљу и травама научила је од њене баке. Занимљиво је да су се увек жене бавиле биљем. Мелеме су спремале искључиво за своју породицу и ужу фамилију,

4.5.4. Чесма „Јевремовац“ у Ботаничкој башти,²⁰⁷ Таковска бр. 43

Слика 236 Чесма у Ботаничкој башти

Извор: архива ЈКП БВК

4.5.5. Чесма испред улаза у Економски факултет, Налази се у Улици Каменичка бр. 6, у близини Аутобуске станице, у оквиру парка „Луке ћеловића“.

Слика 237 Чесма испред улаза у Економски факултет

Извор: архива ЈКП БВК

4.5.6. Чесма испред Зоолошког врта, Мали Калемегдан бр. 8

Слика 238 Чесма испред ЗОО врта

Извор: архива ЈКП БВК

²⁰⁷ Ботаничка башта “Јевремовац“ је основана 1874. године одлуком Министарства просвете, одлуком Краљевине Србије, на предлог Јосифа Панчића.

4.5.7. Чесма на Дунавском шеталишту

Налази се између Хотела Југославија и Ушћа

Слика 239 Чесма на Дунавском шеталишту

Извор: архива ЈКП БВК

4.5.8. Чесма на Дунавском кеју

Ова чесма је поклон А. Д. „Лидо,“ Ауто кућа-Арсид, дана 7. 06. 2003, године,

Слика 240 Чесма на Дунавском кеју

Извор: архива ЈКП БВК

ПЕТА ГЛАВА

5. ФОНТАНЕ БЕОГРАДА

Фонтане су посебан архитектонски жанр²⁰⁸, које водом као основним изражајним средством преносе одређене поруке у урбаној комуникацији., „Симболично значење воде антиципира три основне теме: извор живота, средство очишћења и средиште обнављања.”²⁰⁹ Фонтане су заступљене и изграђују се на градским трговима, угоститељским објектима и на местима, где се сматра да је то исплативо. Поједине фонтане имају уједно практичну и естетску улогу јер служе и као извори воде за пиће, и као украсни хидротехнички објекти. Људи постављају фонтане у својим баштама и двориштима, због свог освежавајућег изгледа.

Првобитне фонтане²¹⁰ су се заснивале на једном извору воде који би се сливао у одређени базен, а потом одливао. Данас су фонтане много комплексније, са мноштвом извора и базена и сложенијом архитектуром и инфраструктуром. Фонтане неретко, као свој декоративно - украсни елемент садрже фигуре митолошких бића. Основни мотив мноштва фонтана је водени млаз висок и по више десетина метара, попут *Jet d'Eau* у Женеви.

У старим фонтанама вода се кретала неповратно, данас се углавном пројектују тако, да се вода која се слива из извора опет кружно враћа²¹¹ у резервоар из кога је потекла. Овде иначе морамо имати у виду и ефекат испаравања и растура воде, тако да је неопходно направити и пратећи извор који ће надокнадити те губитке.

Но, ваља рећи да док Рим препознају по Фонтани ди Треви, Лондон по водоскоцима на Трафалгар скверу, Париз по фонтанама у Версају, језгро Београда нема ни једну фонтану поред које би се туристи сликали за успомену и која би била симбол града.²¹²

²⁰⁸ више у, Буњац, В. (1993), Чесме и фонтане-150 милиона година Београда, НИП, „Туристичка штампа“, Београд

²⁰⁹ Chevalier, J.Gherbrant, A. (1989), *Rječniksimbola, Nakladni zavod MH, Zagreb.*

²¹⁰ Латински *fons* = извор

²¹¹ реверзибилне фонтане

²¹² Једна од најлепших европских фонтана, за коју је нацрт урадио Иван Мештровић, а Београдска општина је одлучила да буде управо у центру Београда, на Теразијама, које је требало да буде главни градски трг по узору на европске метрополе које су имале монументалне споменике да није остала само на папиру. Мештровић је 1913. године израдио модел за фонтану, радови су почели, али почео је рат и све је обустављено а касније није било никада пара за наставак изградње. Вајар је замислио да спомен фонтана

Престоницу краси и освежава 41 фонтана, а једна од новијих и не баш најрепрезентативнијих је музичка фонтана на Ташмајдану. Ова атракција је побудила стару навику Београђана да се у врелим данима састају на градским „изворима“, па су тако фонтане и чесме престонице поново места на којима се окупља све више младих. Тешко је утврдити која је фонтана најлепша и Београђанима најомиљенија, али сваки крај престонице има свој „извор воде“ око ког се лети окупљају Београђани, али иако на неким постоје чесме, вода са фонтана није безбедна за пиће.

У Престоничким фонтанама, вода је из Београдског водовода и не препоручује се за конзумирање, не због лошег квалитета, већ зато што све фонтане не функционишу по кружном систему. Вода у њима кружи, не тече, а у малим количинама се празни и допуњује. Једине четири фонтане које имају одвојени систем за чесме су “Врело живота” код Београђанке, чесме на фонтани на Тргу Николе Пашића, фонтана испред ГО Земун и фонтана “Чесма“ (или “Шољица”) на Бановом брду.

5.1.Класификација фонтана

Рад фонтана је подељен на **летњи и зимски режим**. Летњи режим траје од 1. априла до 1. новембра, и у том периоду све фонтане раде константно. Током топлих месеци рад се зауставља само у случају квара, одржавања неке манифестације или других ванредних околности. Када стигне хладније време, стручне службе ЈКП БВК **демонтирају опрему са свих фонтана**, проверавају је, обављају неопходне поправке на опреми или самом објекту фонтане, уколико то временске прилике дозвољавају.

По принципу рада, који одређује и начин одржавања, разликујемо два типа фонтана:

буде изграђена у црвеном баварском граниту и бронзи, да садржи четири м висока 4 лава који на леђима носе пространи базен у чијој се средини диже високи стуб на којем је 5 м висока статуа “Победника.” Зидови базена би били украшени рељефима који приказују борбу против Турака, а стуб са пет концентричних стубова био би симбол 5 векова ропства. У њима је требало да буду маске које избацују воду. За 50 маски на стубу и 20 око базена, била је предвиђена бронза, а за лавове и 21 m дуг рељеф око базена камен. Рељеф је требало да представља ратнике на коњима у трку, десет јунака и велможа са штитовима и грбовима наших покрајина. Све што је на фонтани урађено у Београду уништено је у време окупације, док је мермер за фонтану немачка војска искористила за израду споменика својим војницима у борбама око Београда. “Победник” је једини преживео окупацију.

- **Реверзибилне** – за рецикулацију воде у фонтанама користе се електричне пумпе. Једина неревверзибилна фонтана у Београду је фонтана испред ГО Земун.

- **Неревверзибилне** – директно су прикључене на јавну водоводну мрежу

Типолошка класификација се одвија према начину на који фонтана суделује у стварању просторне композиције. **По том основу** можемо разликовати пет основних типова:

1. украсни извор-фонтана,
2. чесма-фонтана,
3. обредна фонтана,
4. фонтана-скулптура,
5. империјална фонтана (која глорификује владара или донатора).

5.2. Распоред фонтана по градским општинама Београда

5.2.1. Градска општина Стари град

5.2.1.1. Фонтана”Каскада“ на Андрићевом венцу

Фонтана се налази на Андрићевом венцу бр.1 (или између зграде Председништва РС и “Еуросалона” у Краља Милана). Састоји се од базена са каскадама преко којих се прелива вода. На крају каскадног базена налази се сабирни канал којим се вода „захвата“ и води у канализацију. Реконструкција ове фонтане урађена је, пре свега, ради увођења рецикулације воде,²¹³ чиме се замењује систем сталног снабдевања водом из водовода. Изградњом подземног резервоара и подземне просторије за смештај пумпи и електроормана, као и одводног и доводног цевовода од ових просторија до фонтане је формирање рецикулационог тока, чиме се постижу велике уштеде у потрошњи воде при експлоатацији. Увођењем подземног резервоара са решетком решава се и проблем загушења лишћем које се редовно скупља у фонтани. Вода испод Андрићеве бисте непрестано тече и симболизује живот, говори о бесмртности нашег великог писца.

²¹³Са почетком 2004. године почела је рецикулација воде у фонтанама, чиме је остварена велика уштеда пијаће воде

Слика 241. Фонтана “Каскада” на Андрићевом венцу

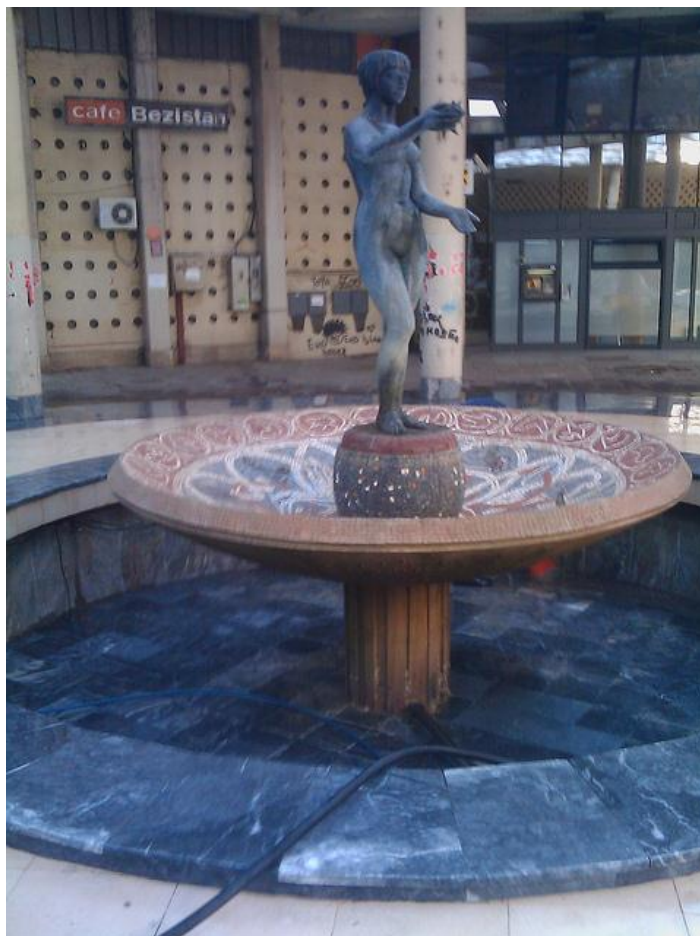
Извор: архива ЈКП БВК

5.2.1.2. Фонтана „Жена са шкољком“-Безистан– Трг Николе Пашића б.б. Представља је бронзана фигура жене са шкољком²¹⁴ у руци. Висока је 2м и смештена је у центру Безистана, у пролазу који спаја Теразије са Тргом Николе Пашића испод решетки, испод којих на њу пада сунце. Ова фонтана се налази на веома атрактивној локацији у граду и права је штета што је годинама занемарена.

Фонтана ”Жена са шкољком“ је добила ново осветљење. Осим водоскока који краси пасаж од 1959. године, кад је и изграђена. Уређено је и степениште и кружни плато, а бронзана скулптура је очишћена. Грађевинске поправке, конзервација и рестаурација, као и санација хидромашинске и електроопреме фонтане, почели су првог јуна 2011. године. Безистан²¹⁵ је пројектовао архитекта Владета Максимовић и налази се у оквиру заштићене целине Стари град.

²¹⁴ аутор: вајар Александар Зарин, а ово дело је постало фонтана 1959. године.

²¹⁵ Безистан је наткривени трг у којем се налазе мале трговачке и занатске радње.

Слика 242 Фонтана“ Жена са шкољком”- Безистан
Извор: архива ЈКП БВК

5.2.1.3. Фонтана „Борба“ („Рибар“)

Ову фонтану још још називају „**Човек са змијом**“-. Скулптуру у бронзи израдио је вајар Симеон Роксандић 1906. године. Она украшава Калемегдан од 1912. године. Многи не знају да је Србија овим вајарским делом учествовала на Великој изложби у Лондону 1907. године. Истоветна фонтана се налази и у Загребу²¹⁶.

²¹⁶ С. Роксандић је обавештен да је брод који је превозио скулптуру поводом изложбе у Лондону, потонуо. Роксандић ју је на основу сачуваног гипсаног модела поново излио, а како је обавештење о катастрофи брода било нетачно, остала су два истоветна примерка. Једну је откупила Београдска општина и после 1912. поставила на Калемегдану, а другу је откупио град Загреб и поставио је на Грицу (Горњем граду).

Слика 243 Фонтана „Борба“

Извор: архива ЈКП БВК

5.2.1.4. Фонтана „Буђење“²¹⁷

Налази се код павиљона „Цвијета Зузорић“²¹⁸, Мали Калемегдан бр.1. Састоји се из бронзане скулптуре наге жене која се буди, укупне висине 280 цм и кружног каменог базена са бронзаним фигурама четири голуба. Та фонтана је за време Другод светског рата уништена, али је 1959. године поново постављена као самостална скулптура, а затим и у потпуности обновљена.²¹⁹

Слика 244 Фонтана „Буђење”, Павиљон „Цвијета Зузорић”- Мали Калемегдан

Извор: архива ЈКП БВК

²¹⁷ представља најзначајније дело познатог српског вајара Драгомира Арамбашића из 1936. године

²¹⁸ Дубровчанка Цвијета Зузорић или *Floria Zuceri* (1552-1648) по којој је добио име наш репрезентативни Уметнички павиљон на Калемегдану, заступљена је у многобројним посветама мноштва дубровачких ренесансних аутора, као и светских класика који су певали о песничком талент и лепоти ове Добровкиње. Према предањима, песникиња и најлепша жена свог времена, у свом салону окупљала је књижевнике и уметнике. Ову најутицајнију Дубровкињу опевали су и дубровачки песници, као и славни Италијани као што је књижевник Торквато Тасо. Са породицом се преселила у Анкону, а у Дубровник се вратила 1570. године после удаје за фирентинског племића Бартоломеа Пешонија, кога је тоскански војвода К. де Медичи именовao за конзула Фиренце у Дубровнику. Умрла је у Анкони у веома дубокој старости.

²¹⁹ скулптура је укомпонована у фонтану.

Слика. 245 Фонтана „Буђење,“ испред Павиљон „Цвијета Зузорић“

Извор: архива ЈКП БВК

Слика 246 Девастирана фонтана „Буђење“, када су украдена четири голуба

Извор: архива ЈКП БВК

5.2.1.5. Четири фонтане на Тргу Републике – Све до 1989. године, Београд нигде није имао више од једне фонтане на једном простору. На Тргу Републике била је само „Фонтана под брезом“

5.2.1.5.1. „Фонтана под брезом“,²²⁰ (ДНК фонтана) -Трг Републике бр.5, налази се испред Градске кафане, а име је добила по томе што су око ње засађене саднице бреза. Ова фонтана је доживела своју ренесансу приликом реконструкције трга, када је и она била реконструисана и дорађена²²¹.

Слика 247 Фонтана под брезом

Извор: ЈКП БВК

5.2.1.5.2. „Фонтана испред тржног центра“ - “Стакленац”, налази се према Дому армије, између Народног позоришта и Тржног центра “Инекс”.

²²⁰ аутор : Олга Милићевић

²²¹ Уметничко-продукцијска група „Ноћ музеја“ је октобра 2010. године, у сусрет IV Фестивалу науке, поклонила Београду рестаурирану „ДНК фонтану“ на Тргу Републике. Наизглед обична фонтана, случајно направљена као ДНК ланац, симболично је састајалиште младих научника који студирају, живе и раде у српској престоници. „Фонтана под брезом“ која је неприметно скинута почетком прошле године једино је изгледа недостајала научницима који су је и прозвали „ДНК фонтаном“.

Слика 248 Фонтана испред Тржног центра“Инекс”- код Народног позоришта
Извор: архива ЈКП БВК

5.2.1.5.3. Фонтана испред Културног центра Београда.²²² Налази се испред „Беоизлога” на Тргу Републике .

Слика 249 Фонтана испред Културног центра Београда
Извор: архива ЈКП БВК

²²² састављена је од јаких млазница које засипају водени базен

5.2.1.5.4. Фонтана “Врело“ на почетку Кнез Михаилове улице²²³ Ове две фонтане могу бити и заједничка целина, а могу бити и две засебне водене скулптуре, две архитектуре воде.²²⁴

Слика 250 Фонтана „Врело“ на почетку Кнез Михаилове улице
Извор: ЈКП БВК

5.2.1.6. Фонтана између два двора

Фонтана између Старог и Новог двора у Београду заузима оригинално место старог водоскока из 1935. године. Централна скулптура са воденим млазевима је осветљена уникатним подводним рефлекторима и ЛЕД елементима²²⁵ који формирају прелив воде по читавом обиму фонтане.

²²³ Налик је воденој, густој купи, богато водено врело

²²⁴ аутор: архитекта Бранко Јовин.

²²⁵ посебни светлосни ефекти

Слика 251 Фонтана између два двора

Извор: архива ЈКП БВК

5.2.1.7. Фонтана „Девојка са крчагом“

У склопу реконструкције „Пионоирског парка“, 2011. године се на постаменту поново нашла „Девојка са крчагом“, веома позната скулптура неокласицизма непознатог аутора, чија је реконструкција трајала три месеца. Пионирски парк, обликован је у енглеском пејзажном стилу, на месту некадашње дворске баште. Краси га неколико вредних скулптура, а једна од најлепших је „Девојка са крчагом“. Тешко оштећену скулптуру рестаурирао је у селу Сивцу уметнички ливац Миладин Ђаковић.²²⁶ Скулптура је део омиљене фонтане Београђана у источном делу парка.²²⁷

²²⁶ који је истакао да је приликом рестаурације „Девојку са крчагом“ најпре испескирао да би видео њене недостатке, али да је њих било и више од очекиваног.

²²⁷ део је целине Стари Београд са статусом посебне заштите.

Стање наших споменика и скулптура у јавном простору често нам не служи на част, тим је овај посао још вреднији пажње. Иначе ова фонтана је постављена и изграђена 1965. године на истом месту где се и данас налази.

Слика 252. Фонтана „Девојка са крчагом“ (после реконструкције)

Извор: архива ЈКП БВК

Слика 253 Фонтана „Девојка са крчагом“ (пре реконструкције)

Извор: архива ЈКП БВК

5.2.1.8. Теразијска чесма (фонтана)²²⁸.

Налази се на Теразијама, пред хотелом „Москва“, камење, са металном вазом висине око 8м. Пластична декорација чесме се састоји од необичних елемената: слепих аркадица и маскерона са лављим главама, на врху са металном украсном вазом.

По налогу Кнеза Милоша Обреновића, подигнута је 1860. године. као обележје његовог повратка на српски престо. Један од најзначајнијих споменика у Београду у XIX веку. У периоду радова на реконструкцији Теразија 1911-1912. године. пресељена је у парк у Топчидеру. Била је тамо све до 1976. године, када је враћена на првобитно место. Ово је најстарија београдска фонтана.

Слика 254 Теразијска чесма 1911-1912. године у Топчидеру

Извор: <http://www.staribeograd.com/galerija/v/Fotografije/Topcider-TerazijskaCesma.jpg.html>

Слика 255 Теразијска чесма, испред Хотела “Москва”, на Теразијама

Извор: архива ЈКП БВК

²²⁸ Аутор ове чесме је Франц Лоран, каменоорезац

5.2.1.9. Фонтана на Тргу Николе Пашића

Подигнута је 1959. године, Њен аутор је Хранислав Стојановић.

У првој половини XIX века овде се налазила пространа ливада којом је пролазио Цариградски друм. Овај део друма постепено се преображавао у улицу, под именом Сокаче код „Златног топа“ (називан по кафани која се налазила у непосредној близини), а потом Маркова улица. Близу места где се данас налази зграда Народне скупштине, на самом почетку Влајковићеве улице, налазила се Батал-џамија једна од највећих турских џамија (срушена 1869. године.). Након Првог светског рата ту су се налазиле углавном приземне и једносратне зграде. У једној од њих био је смештен суд за Срез београдски²²⁹ где је за време немачке окупације био злогласни затвор Гестапоа. Између два рата изграђене су зграде Народне скупштине,²³⁰ Аграрне банке,²³¹ затим зграда листа „Време“²³² биоскопа и друге. Са урбанизацијом трга почело се после Другог светског рата. Трг се дуго звао Трг Маркса и Енгелса. На тргу је 1998. подигнут споменик Николи Пашићу. Део фонтане су и две чесме са пијаћом водом.

Слика 256 Фонтана на Тргу Николе Пашића

Извор: архива ЈКП БВК

²²⁹ познатији као „Сељачки суд.“

²³⁰ 1936. године

²³¹ После Другог светског рата овде је био смештен ЦК КПЈ

²³² Данас „Борба.“

Слика 257 Чесма са водом за пиће у склопу Фонтане на Тргу Николе Пашића

Извор: архива ЈКП БВК

5.2.1.10. Фонтана (шест водоскока) испред Дома Народне Скупштине РС

На адрес, Трг Николе Пашића број 13. налази се Народна скупштина Србије. Од Федеративне Југославије, која је повремено била народна, а повремено социјалистичка република, у Скупштини и око ње, готово да ништа није остало што би макар на симболичан начин подсећало да је ту била представљена заједничка држава шест република и две покрајине, осим можда ових шест малих водоскока, постављених испред јарбола, дуж тротоара и травњака. После рушења гвоздене ограде око Скупштине, шест водоскока су били замишљени да симболизују шест република. Мора да је то учињено у првој фази југословенске федерације у којој су две покрајине биле заступљене преко Србије, јер би иначе било осам водоскока.

Слика 258 Два од шест водоскока испред Дома Народне Скупштине РС

Извор: архива ЈКП БВК

Слика 259 Фонтана – шест водоскока испред Дома Народне Скупштине

Извор: архива ЈКП БВК

5.2.1.11. Фонтана „Стара Херцеговина- Налази се у Венизелисовој²³³ улици у парку српско – грчког пријатељства

Слика 260 Фонтана „Стара Херцеговина“

Извор: архива ЈКП БВК

5.2.1.12. Фонтана на Дорћолу²³⁴ у улици Мике Аласа. Фонтана је реконструисана 2011. године. Пројекат је одрадио „Јарослав Черни.“

²³³ Иницијатива за преименовање улице Ђуре Ђаковића у улицу Елефтериоса Венизелоса, потекла је од Диогениса Валванидиса. Венизелос је био председник Владе Грчке за време Првог светског рата – владе која је српској војсци омогућила рехабилитацију на Крфу. Венизелосов одговор на предлог Беча да Грчка нападне Србију како би ослабила њен тадашњи положај: *"Грчка је исувише мала земља да би учинила тако велику подлост."*

²³⁴ Назив Дорћол, потиче од турске речи за раскршће, буквално „четири пута“.

Слика 261 Фонтана на Дорћолу у улици Мике Аласа

Извор: архива ЈКП БВК

Фонтана која је саграђена пре 30 година, никада није била пуштена у рад због недостатка пумпне станице. Она је 2011. почела поново да ради и постала је прави украс за кварт, иако је деценијама била ругло.

5.2.2. Градска општина Звездара

5.2.2.1. Фонтана „Лира“²³⁵ - Најмонументалнија фонтана која се налази у ГО Звездара је фонтана "Лира" која је смештена испред ГО Звездара, у Булевару краља Александра 77. а постављена је у част Дана младости.

Слика 262 Фонтана ”Лира”- Општина Звездара

Извор: архива ЈКП БВК

²³⁵ Фонтана је израдио вајар Момчила Крковића који је замислио ову скулптуру у облику лире , тако да на њој млазеви воде замењују жице.